

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT**

**CATEDRA DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI DREPT AL RELAȚIILOR ECONOMICE EXTERNE**

Olga DORUL, Virginia ZAHARIA, Valentin ROȘCA

DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR

GHID METODIC

Chișinău, 2011

Autori:

Olga DORUL, doctor în drept, lector superior universitar;

Virginia ZAHARIA, magistrul în drept, lector universitar;

Valentin ROȘCA, magistrul în drept, lector universitar.

Recenzenți:

Violeta Cojocar, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, șef Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova;

Victoria Arhiliuc, doctor habilitat în drept, profesor cercetător la Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, membru al Comisiei de asigurare a calității la Facultatea de Drept, USM;

Diana Sârcu-Scobioală, doctor în drept, conferențiar universitar la Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova;

Mariana Grama, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Președintele Comisiei de asigurare a calității la Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova;

Liliana Rotaru, doctor în istorie, conferențiar universitar, Șef-adjunct al Secției Managementul Calității, Dezvoltare Curriculară și Evaluare, Universitatea de Stat din Moldova.

Lucrarea a fost recomandată de Catedra Drept Internațional și Drept al Relațiilor Economice Externe, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, în ședința din 1 septembrie 2011 (Proces-verbal nr. 1)

Lucrarea a fost aprobată de Consiliul profesoral al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova în ședința din 7 septembrie 2011 (Proces-verbal nr. 1).

SUMAR

Preliminarii.....	4
Administrarea disciplinei.....	7
Competențe.....	8
Obiective generale.....	8
Bibliografie selectivă.....	10
Repere metodice	
Tema 1. Noțiuni introductive de drept internațional umanitar	12
Tema 2. Sfera de aplicare a dreptului internațional umanitar.....	18
Tema 3. Reglementarea internațională a regulilor de purtare a acțiunilor armate.....	23
Tema 4. Protecția internațională a victimelor conflictelor armate și a obiectelor civile.....	29
Tema 5. Protecția refugiaților în dreptul internațional umanitar.....	34
Tema 6. Protecția mediului înconjurător în dreptul internațional umanitar.....	40
Tema 7. Răspunderea pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar....	45
Tema 8. Implementarea normelor de drept internațional umanitar.....	50
Tema 9. Comitetul Internațional al Crucii Roșii ca instrument al activității umanitare internaționale	54
Strategii de evaluare.....	58
Lista orientativă a subiectelor pentru evaluarea finală	72
Teme pentru teze de an și de licență.....	74

I. PRELIMINARII

Dreptul internațional umanitar în calitate de ramură a dreptului internațional public, s-a conturat la începutul secolului XIX, ca urmare a Conferințelor de pace care au avut loc la Haga în anii 1864 și 1864. Astăzi dreptul internațional umanitar este una dintre cele mai codificate ramuri ale dreptului internațional public, numărând circa trei sute convenții internaționale universale și regionale, tratate ce au în calitate de obiectiv principal limitarea metodelor și mijloacelor de luptă, protecția internațională a participanților la conflictele armate și a victimelor conflictelor armate.

Fiind o disciplină juridică în aceeași măsură ca și alte ramuri de drept, dreptul internațional umanitar necesită o logică strictă, proprie oricărei analize juridice. Totodată este dificil de a transforma studiul acestui drept într-un exercițiu intelectual, făcând abstracție de la realitatea crudă. Studiul prezentei discipline comportă multiple dificultăți. Cea mai semnificativă decurge din însăși natura extrem de complexă a fenomenului conflictual, acum la începutul noului mileniu.

Extinderea câmpului social care reprezintă materia primă a conflictualității, precum și abolirea distincției dintre pace și război a determinat o reconsiderare a factorilor care au generat bulversarea unei lumi al cărei reper existențial îl constituia un precar echilibru al terorii și a dorinței de a coexista.

În prezent, este pusă la îndoială autonomia disciplinei "Drept internațional umanitar", invocându-se contopirea acesteia cu dreptul internațional al drepturilor omului. Susținem independența disciplinei "Drept internațional umanitar", reieșind din următoarele argumente:

- deși drepturile omului protejează persoana umană în orice timp, situațiile de conflict armat necesită măsuri care ar menține un echilibru între interesele militare și exigențele umanității. Dreptul internațional umanitar dă răspunsuri specifice acestui partaj de interese;

- dreptul umanitar se referă la tratamentul persoanelor victime de război căzute sub puterea inamicului, precum și purtarea ostilităților. Drepturile omului vizează în mod esențial prevenirea arbitrariului limitând impactul statului asupra indivizilor și nu caută să reglementeze purtarea operațiunilor militare;

- anumite drepturi fundamentale enunțate de dreptul internațional al drepturilor omului trebuie respectate de către state în toate circumstanțele, chiar în caz de conflict și lovituri de stat. Aceasta este ceea ce noi numim „nucleul dur” al drepturilor omului. Acest nucleu (dreptul la viață, interzicerea torturii, tratamentelor inumane sau degradante, a sclaviei și a aservirii, principiul legalității și neretroactivității legii) reunește garanțiile fundamentale și judiciare prevăzute de dreptul umanitar.

Totodată nu este de neglijat faptul că, dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului au un obiectiv comun - protecția persoanei umane și a drepturilor sale în toate circumstanțele.

Scopul disciplinei juridice „Drept internațional umanitar” este de a contribui la formarea unor competențe profesionale ale viitorului jurist prin studierea și cercetarea noțiunilor de bază și a instituțiilor acestei ramuri de drept,

avându-se în vedere procesul de creare a normelor juridice în materie, precum și acțiunea lor, fapt ce permite studierea problemelor principiale, îmbrăcate în forme juridice. În această ordine de idei, sunt fixate finalitățile prezentului curs universitar:

- formarea la studenți a unei viziuni complete asupra dreptului internațional umanitar ca un sistem de norme juridice, ce conține dispoziții cu privire la purtarea acțiunilor armate și gradul de compatibilitate ale acestora cu prevederile normelor de drept ale statului nostru;
- obținerea de către studenți a cunoștințelor și aptitudinilor indispensabile înțelegerii și argumentării necesității reglementării internaționale a drepturilor și obligațiilor participanților la conflictele armate, or, aceste cunoștințe se prezintă a fi extrem de utile atât în aplicarea lor în practică, precum și pentru dezvoltarea lor ulterioară în activitatea de cercetare științifică;
- analiza modalităților propuse de dreptul internațional contemporan în vederea prevenirii și contracarării conflictelor armate;
- argumentarea necesității atragerii individului la răspundere penală internațională pentru săvârșirea infracțiunilor de război;
- determinarea condițiilor angajării răspunderii internaționale precum și circumstanțele de eliberare de răspundere internațională în dreptul internațional umanitar;
- relatarea noilor evoluții în materia metodelor și mijloacelor de luptă apărute datorită progresului tehnico-științific.

Suplimentar, în procesul de studiu, se pune scopul de a determina limitele de bază a sistemului internațional de protecție umanitară a victimelor de război, fapt ce va servi drept început întru studierea sa minuțioasă nu numai de către cei care posedă o formare juridică, ci și de către persoanele care ar dori mai bine să înțeleagă posibilitățile și limitele acestei protecții, pusă la dispoziție de către dreptul existent la moment - dreptul internațional umanitar.

Locul cursului “Drept internațional umanitar” în procesul de pregătire profesională a absolvenților. Dreptul internațional umanitar este parte componentă a studiilor de licență și în virtutea specificului său, prezintă conexiuni cu toate disciplinele juridice. În calitate de disciplină din pachetul opțional, fiind destinat studenților anului II, secția studii la zi și secția cu frecvență redusă la Facultatea de drept, cursul „Drept internațional umanitar” fixează sarcinile și ține cont de bagajul de cunoștințe acumulat de studenți pe parcursul primilor doi ani de studii universitare. Totodată această disciplină juridică ocupă un loc central în procesul de pregătire profesională a studenților Facultății de drept, deoarece permite să fie însușite cunoștințe necesare în vederea formării comportamentului adecvat în situații excepționale: război, lovitură de stat, diferende internaționale. De asemenea, studenților, grație demonstrării materialelor video, a broșurilor informative editate de Comitetul Internațional al Crucii Roșii le este acordată oportunitatea de a participa activ la programele de voluntariat lansate de această organizație neguvernamentală internațională.

Ghidul metodic vine în ajutor studenților în procesul de dobândire a cunoștințelor și abilităților în ce privește dreptul internațional umanitar. *Ghidul*

poate constitui un instrument efectiv pentru pregătirea cadrelor de înaltă calificare, or răspunde unor necesități reale de documentare în condițiile în care literatura de specialitate în materie este deficitară. Suplimentar, *Ghidul metodic* vine să completeze lista literaturii metodice de specialitate.

Ghidul metodic conține tematica desfășurată a orelor teoretice. Tematica orelor de curs reprezintă siteze a anumitor probleme referitoare la conduita beligeranților în conflictele armate contemporane. Pentru a înțelege și percepe tematica lecțiilor teoretice studenților li se recomandă lecturarea temelor din manuale, monografii și studii. În acest scop tematica orelor teoretice este însoțită de o listă bibliografică pentru fiecare temă de curs, pe care studenții o vor utiliza și în procesul de realizare a proiectelor individuale sau de pregătire pentru examenul de disciplină. În cadrul lecțiilor teoretice studenții primesc posibilitatea de a dobândi cunoștințe și abilități în protecția umanitară a victimelor conflictelor armate, reglementarea regulilor de purtare a războiului terestru, naval, aerian și extraatmosferic; de a cunoaște diferite concepții și aprecieri referitoare la conflictele armate contemporane, inclusiv ale autorilor, și de a alege între aceste concepții pentru a-și crea o imagine proprie asupra fundamentului, dreptului internațional umanitar, precum și să prognozeze evoluția acestei ramuri de drept în lumina evenimentelor ce au loc în viața internațională contemporană.

Lucrul individual al studentului se va constitui din două etape – prima constă din lecturarea unei monografii sau unui studiu din lista bibliografică propusă și prezentarea recenziei, iar cealaltă din elaborarea unui eseu la una dintre temele propuse. Pentru evitarea greșelilor, studenților li se recomandă consultația profesorului de disciplină.

De asemenea, *Ghidul metodic* cuprinde tematica lecțiilor practice. Tematica seminarelor este foarte variată ca conținut. Temele sunt consacrate celor mai importante aspecte reglementate de dreptul internațional umanitar. Pe lângă subiectele propuse studenților pentru discuții în cadrul seminarelor, autorii propun și câteva teme de referat/comunicări, care nu sunt obligatorii pentru fiecare student, dar permit o cercetare mai aprofundată a tematicii seminarelor. Referatele/comunicările nu trebuie să depășească 15-20 minute și vor fi apreciate reieșind din coerența planului, a conținutului lucrării, expunerea logică și capacitatea de a răspunde la întrebările colegilor/profesorului.

Pentru realizarea lecțiilor practice, dar și pentru elaborarea referatelor/comunicărilor, autorii propun studenților și câte o listă bibliografică, care este orientativă și poate fi completată cu alte titluri. În cadrul evaluării continue/formative se va utiliza un spectru larg de metode, verbale și scrise: chestionare verbală, expunere, comunicări verbale, conversații, dar și lucrări scrise, eseuri și referate, studiu de caz. Vor fi apreciați studenții care vor consulta cele mai noi investigații în domeniu, publicate în literatura de specialitate.

ADMINISTRAREA DISCIPLINEI:

Forma de învățămînt	Codul disciplinei	Denumirea disciplinei	Responsabil de disciplină	Semestrul	Ore total:				Evaluare	Nr. de credite	
					Total	Inclusiv					
						C	S	L			LI
De zi	S04A024	Drept internațional umanitar	Olga DORUL	IV	150	45	30	-	60	ex	4
Cu frecvență redusă	S05A132	Drept internațional umanitar	Olga DORUL	VII	42	12	-	-	30	ex	5

Unități de conținut și repartizarea orientativă a orelor

Nr. d/o	Unități de conținut	Ore					
		Curs		Seminar		Lucrul individual	
		Zi	f/r	zi	f/r	zi	f/r
1.	Noțiuni introductive de drept internațional umanitar	3	2	4	-	7	2
2.	Sfera de aplicare a dreptului internațional umanitar	3	1	5	-	6	2
3.	Reglementarea internațională a regulilor de purtare a acțiunilor armate	6	2	4	-	8	4
4.	Protecția internațională a victimelor conflictelor armate și a obiectelor civile	4	2	5	-	7	4
5.	Protecția refugiaților în dreptul internațional umanitar	2	1	2	-	6	2
6.	Protecția mediului înconjurător în dreptul internațional umanitar	3	1	2	-	7	2
7.	Răspunderea pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar	4	1	4	-	7	6
8.	Implementarea normelor de drept internațional umanitar	2	1	2	-	6	4
9.	Comitetul Internațional al Crucii Roșii ca instrument al activității umanitare internaționale	3	1	2	-	6	4
TOTAL		30	12	30	15	60	30

COMPETENȚE

- Identificarea sferei de aplicare a dreptului internațional umanitar;
- Aplicarea legislației pentru protecția victimelor conflictelor armate;
- Elaborarea în baza legislației în vigoare a proiectelor, propunerilor pentru protecția victimelor conflictelor armate și a mediului înconjurător;
- Respectarea normelor etice și de drept în tratamentul prizonierilor de război;
- Adaptarea comportamentului profesional la diferite medii socio-culturale și confesionale.

I. OBIECTIVE GENERALE

1. *Cunoaștere și înțelegere:*

- Să definească dreptul internațional umanitar;
- Să determine obiectul de reglementare a dreptului internațional umanitar;
- Să identifice raporturile de drept internațional umanitar;
- Să identifice principalele surse de drept internațional umanitar;
- Să caracterizeze izvoarele dreptului internațional umanitar;
- Să descrie apariția și evoluția răspunderii penale internaționale pentru infracțiuni de război și infracțiuni contra păcii;
- Să relateze despre eforturile comunității internaționale cu privire la limitarea și reducerea mijloacelor de exercitare a forței în perioada interbelică și postbelică;
- Să distingă dispozițiile inserate în convențiile internaționale în materia protecției umanitare a populației;
- Să definească principiile comune și speciale ale dreptului internațional umanitar contemporan;
- Să identifice situațiile în care se poate recurge în mod legal la folosirea forței armate;
- Să determine condițiile angajării răspunderii internaționale precum și circumstanțele de eliberare de răspundere internațională în dreptul internațional umanitar;
- Să relateze despre noile evoluții în materia metodelor și mijloacelor de luptă apărute datorită progresului tehnico-științific.

2. *Aplicare:*

- Să clasifice izvoarele dreptului internațional umanitar;
- Să compare mijloacele și metodele de război interzise în dreptul internațional umanitar la etape istorice diferite;
- Să identifice în practica statelor modalități de reglementare juridică a conflictelor armate;
- Să extindă conceptul “persoane protejate în caz de conflicte armate” asupra altor categorii de persoane implicate în prezent în conflictele armate;

- Să compare legislațiile naționale ale Republicii Moldova, României și Federației Ruse în scopul de a determina modul de realizare a dreptului internațional umanitar în ordinea juridică internă;
- Să deducă consecințele unui eventual război “ecologic”;
- Să distingă regulile aplicabile statelor neutre ocazional de cele aplicabile statelor permanent neutre în cazul unui anumit conflict armat;
- Să stabilească situațiile de participare a neocombatanților în conflictele armate internaționale contemporane;
- Să compare conflictele armate internaționale cu conflictele armate neinternaționale prin prisma prevederilor Protocoalelor adiționale I și II din 1977 la Convențiile de la Geneva cu privire la protecția victimelor conflictelor armate din 1949;
- Să analizeze modalitățile propuse de dreptul internațional contemporan în vederea prevenirii și contracarării conflictelor armate;
- Să stabilească raportul logic dintre crearea instanțelor jurisdicționale internaționale create *ad hoc* și principalele scopuri fixate de dreptul internațional umanitar;
- Să argumenteze necesitatea atragerii individului la răspundere penală internațională.

Integrare:

- Să formuleze propuneri pentru elaborarea mecanismelor de protecție în baza Dreptului de la Geneva;
- Să identifice cele mai cunoscute cazuri de atragere la răspundere internațională pentru încălcarea normelor de drept internațional umanitar;
- Să evalueze rolul Curții Penale Internaționale în procesul de examinare a cazurilor legate de încălcarea normelor de drept internațional umanitar;
- Să recomande măsuri de sporire a eficacității activității Curții Penale Internaționale;
- Să prognozeze evoluția Dreptului de la Haga în legătură cu apariția noilor mijloace și metode de purtare a războiului;
- Să propună în calitate de inițiative *de lege ferenda* proiecte de acte normative naționale, internaționale necesare în vederea asigurării unui grad sporit de respectare a dreptului internațional umanitar în cadrul conflictelor armate contemporane;
- Să elaboreze planuri de acțiuni pentru asigurarea securității și eficacității activităților Comitetului Internațional al Crucii Roșii în “regiunile fierbinți”;
- Să propună noi concepții privind statutul juridic al combatantului în conflictele armate internaționale și neinternaționale;
- Să proiecteze obiective pentru cercetări științifice în materia dreptului internațional umanitar;
- Să reevalueze eficacitatea prevederilor dreptului conflictelor armate în lumina noilor realități ale vieții internaționale;
- Să adapteze comportamentul profesional la diferite medii socio-culturale și profesionale în cazul conflictelor armate internaționale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Anghel I. M., Anghel V. I., Răspunderea în dreptul internațional, Lumina Lex, București, 1998.
2. Balan O., Rusu V., Nour V. Drept internațional umanitar. Chișinău 2003.
3. Cloșca I., Dicționar de drept internațional public, ed. Științifică și enciclopedică, București, 1982.
4. Cloșcă I., Suceavă I., Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL, București, 1993.
5. Cloșca I., Suceava I., Dreptul internațional umanitar. "Șansa" București, 1992.
6. Crețu V., Drept internațional penal, Editura Societății Tempus România, București, 1996.
7. Diaconu D., Curtea penală internațională. Istorie și realitate. Editura All Beck, București, 1999.
8. Ecobescu N., Duculescu V., Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor. Editura Politică, București, 1976.
9. Elian G., Curtea Internațională de Justiție. Editura Științifică, București, 1970.
10. Geamănu G., Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale. Editura Academiei, București, 1977.
11. Vlădescu O., Problema sancțiunilor în dreptul internațional public. București, 1937.
12. Кальсховен Ф., Ограничение методов и средств ведения войны. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 1994.
13. Дюнан А., Воспоминание о битве при Сольферино. Москва, 1995.
14. Пикте Ж., Развитие и принципы международного гуманитарного права. Международный Комитет Красного Креста. 1994.
15. Котляров И. И., Международное гуманитарное право. Юрлитинформ, Москва, 2003.
16. Azud J., The peaceful settlement of disputes and the United Nations. Bratislava, 1970.
17. Bélanger M., Droit international humanitaire. Gualiano éditeur, Paris, 2002.
18. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition. Bruylant, Bruxelles, 2002.
19. Pillet V., Le droit de la guerre. Paris, 1892.

Tratate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;

- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907 :

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval;
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, 8 iunie 1977;
- Convenția de la Haga din 14 mai 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat;
- Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;
- Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);
- Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare.

REPERE METODICE

TEMA 1. NOȚIUNI INTRODUCATIVE DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să definească noțiunea dreptului internațional umanitar;
- să distingă principiile specifice ale dreptului internațional umanitar;
- să determine obiectul de reglementare a ramurii dreptului internațional umanitar;
- să descrie evoluția istorică a ramurii dreptului internațional umanitar;
- să caracterizeze izvoarele dreptului internațional umanitar;
- să identifice subiecții dreptului internațional umanitar;
- să evalueze rolul principiului umanizării conflictelor armate în vederea sporirii gradului de protecție a participanților la conflictele armate contemporane;
- să estimeze rolul și locul dreptului internațional umanitar în sistemul dreptului internațional public.

Unități de conținut:

1. Apariția și dezvoltarea dreptului internațional umanitar.
2. Dreptul internațional umanitar – ramură a dreptului internațional public contemporan. Denumire, definiție, obiect de reglementare, trăsături caracteristice.
3. Izvoarele dreptului internațional umanitar.
4. Principiile dreptului internațional umanitar.
5. Subiecții dreptului internațional umanitar.

Sinteză:

Dreptul internațional umanitar, în calitate de ramură a dreptului internațional umanitar, a obținut recunoaștere din partea comunității internaționale în cadrul celor două Conferințe de pace care și-au ținut lucrările la Haga în anii 1899 și 1907. Reguli sporadice privind purtarea acțiunilor armate pot fi întâlnite încă în lumea antică.

1. Apariția și dezvoltarea dreptului internațional umanitar

Pe parcursul evoluției sale, dreptul internațional umanitar a primit o importanță deosebită și s-a transformat într-un oarecare standard.

Odată cu apariția dreptului internațional s-a creat convingerea că din punct de vedere a intereselor proprii, statelor le este necesar a supune relațiile militare unui anumit regim de drept pentru obținerea compatibilității lor cu principiile fundamentale de coexistență internațională, menținerea lor în limitele rezonabile și preîntâmpinarea caracterului absolut barbar al războiului.

Denumirea ”dreptului războiului” utilizată în trecut cu timpul este înlocuită cu ”dreptul conflictelor armate”, iar recent sistemul de reguli ce reglementează

purtarea conflictelor armate se identifică prin denumirea ”drept internațional umanitar”.

Periodizarea evoluției dreptului internațional umanitar coincide cu periodizarea unanim acceptată a evoluției istorice a dreptului internațional public.

2. Dreptul internațional umanitar – ramură a dreptului internațional public. Denumire, definiție, obiect de reglementare și trăsături.

Dreptul internațional umanitar poate fi definit ca un ansamblu de norme de drept internațional, de sorginte cutumiară sau convențională, destinate să reglementeze în mod special problemele survenite în situații de conflict armat internațional și neinternațional.

Trăsăturile caracteristice ale dreptului internațional contemporan sunt:

- dreptul internațional umanitar se aplică atunci când din cauza conflictelor armate este imposibilă realizarea efectivă a drepturilor fundamentale ale omului;
- dreptul umanitar se bucură astăzi de cel mai înalt grad de codificare internațională oficială;
- dreptul internațional umanitar cuprinde în esență norme *erga omnes*;
- nerespectarea normelor de drept internațional umanitar este calificată drept crimă internațională și atrage răspunderea internațională a subiectului culpabil.

3. Izvoarele dreptului internațional umanitar

Normele dreptului internațional umanitar pot îmbrăca următoarele forme:

1. Convențiile internaționale – cele mai răspândite surse de drept internațional umanitar. Ele reprezintă dreptul convențional la care pot participa toate statele și care conține norme obligatorii pentru întreaga comunitate internațională. Izvoarele de bază a dreptului internațional umanitar sunt patru Convenții de la Geneva cu privire la protecția victimelor de război din 12 august 1949 precum și trei protocoale adiționale elaborate în 1977 (I și II) și 2005 (III). După anul 1949 au fost adoptate și alte tratate internaționale în materia protecției persoanelor și obiectelor în timp de război. La ele se referă Convenția privind protecția valorilor culturale în perioada conflictelor armate din 14 mai 1954 și alte tratate care reglementează interzicerea anumitor mijloace de purtare a acțiunilor armate.

2. Cutuma internațională este o regulă de conduită a subiecților dreptului internațional umanitar, care s-a constituit ca rezultat al unei conduite repetabile, analogice în situații asemănătoare și este recunoscută în calitate de normă de drept de către subiecți. Spre deosebire de tratatele internaționale, cutuma nu se regăsește într-un anumit act având formă scrisă. Din această cauză, pentru demonstrarea existenței cutumei internaționale se va apela la mijloace auxiliare: hotărârile judecătorești, doctrina, actele organizațiilor internaționale și actele unilaterale ale statelor. Deoarece dreptul internațional umanitar posedă un înalt grad de codificare, cutumei internaționale în conflictele armate contemporane îi revine rolul esențial de a suplini lacunele de drept.

3. Hotărârile judecătorești și doctrina dreptului internațional sunt mijloace auxiliare de drept internațional umanitar. Pentru transformarea practicii într-o

normă de drept este necesară *opinio juris* adică recunoașterea de către state a unei reguli apărute în practica judiciară în calitate de normă de drept internațional.

Nu poate fi neglijat rolul doctrinei dreptului internațional, care în anumite cazuri contribuie la elucidarea sensului celor mai importante dispoziții de drept internațional, precum și a pozițiilor statelor.

4. Actele Comitetului Internațional al Crucii Roșii și ale altor organizații, conferințe internaționale exprimă acordul de voințe ale statelor și pot deveni punct de pornire pentru formarea cutumei internaționale.

5. Normele dreptului național sunt de asemenea considerate surse de drept umanitar. Această afirmație are la bază două argumente: în primul rând, în constituțiile multor state astăzi este recunoscut primatul dreptului internațional asupra prevederilor dreptului intern (art. 10 Constituția Italiei, art. 25 Constituția RFG, art. 6 Constituția Turkmenistanului etc.), în al doilea rând, forma principală și cea mai efectivă de exprimare a normelor unanim recunoscute de drept internațional și umanitar în dreptul național este implementarea, codificarea și incorporarea.

4.Principiile dreptului internațional umanitar.

Analizând actele de drept internațional, ce conțin norme de drept internațional umanitar, ținând cont de particularitățile obiectului de reglementare a acestei ramuri de drept, pot fi deduse următoarele principii de drept internațional umanitar:

1. Principiul umanizării conflictelor armate, în calitate de principiu fundamental și universal de drept internațional umanitar;
2. Protecția victimelor de război;
3. Limitarea beligeranților în alegerea metodelor și mijloacelor de luptă;
4. Protecția obiectelor civile și valorilor culturale;
5. Protecția mediului înconjurător;
6. Protecția intereselor statelor neutre;
7. Răspunderea pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar etc.

5.Subiecții dreptului internațional umanitar.

În calitate de participanți la conflictele armate contemporane, investiți cu drepturi și obligații subiective se cunosc:

1. Statele, în calitate de subiecți principali la conflictele armate;
2. Națiunile și popoarele, devenite parte beligerantă în lupta armată pentru eliberare națională;
3. Organizațiile internaționale.

Tema seminarului: Noțiuni introductive de drept internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Reproduceți definiția dreptului internațional umanitar;
2. Distingeți principiile specifice ale dreptului internațional umanitar;
3. Identificați obiectul de reglementare a ramurii drept internațional umanitar;

4. Descrieți în funcție de periodizare evoluția istorică a ramurii drept internațional umanitar;
5. Identificați subiecții dreptului internațional umanitar;
6. Evaluați rolul principiului umanizării conflictelor armate în vederea sporirii gradului de protecție a participanților la conflictele armate contemporane;
7. Trasați distincțiile între *Jus in bello* și *Jus ad bellum* în condițiile contemporane;
8. Descrieți evoluția dreptului internațional umanitar după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001.

Teme pentru lucrul individual:

- Conflictul armat: drept, politică, diplomatie.
- Impactul religiilor mondiale asupra dreptului internațional umanitar.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907:

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval.
- Declarația de la Sankt Petersburg din 11 decembrie 1868 avînd efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război;
- Declarația de la Haga din 29 iulie 1899 privitoare la interzicerea utilizării gloanțelor care se lătesc sau se turtesc ușor în corpul omenesc;

- Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 pentru prohibirea întrebuințării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice;

II. Manuale, monografii, studii etc.:

1. Cloșca I., Dicționar de drept internațional public. Editura Științifică și enciclopedică, București, 1982.
2. Cloșca I., Suceavă I., Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL, București, 1993.
3. Dragoman I., Drept internațional umanitar, Editura Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1999.
4. Ecobescu N., Duculescu V., Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor, Editura Politică, București, 1976.
5. Oprea G., Suceavă I., Cloșca I., Dreptul internațional umanitar. Instrumente juridice internaționale, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2003.
6. Boutros Boutros-Ghali, „Agenda pentru pace și dezvoltare”, United Nations, New York, 1994.
7. Давид Эрик. Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
8. Фредерик де Мулинен. Право войны. Руководство для вооруженных сил. Издание второе, исправленное. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1993.
9. Гассер Ханс-Петер. Международное гуманитарное право. Введение. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 1995.
10. Нахлик Е. Станислав. Краткий очерк международного гуманитарного права. Опубликовано в Международном Журнале Красного Креста. Июль - Август 1984.
11. Пикте Жан. Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной Международным институтом прав человека. Международный Комитет Красного Креста.
12. Арцибасов И.Н., Егоров С.А. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. Москва, 1989.
13. Буасье П. Первые годы красного креста. Москва, 1994.
14. Война и мир в терминах и понятиях. Москва, 2004.
15. Буше-Сольнье Ф. Практический словарь гуманитарного права. Москва, 2004.
16. Дрейпер Ж. Развитие международного гуманитарного права // Международное гуманитарное право. Москва, 1986.
17. Дюнан А. Воспоминание о битве при Сольферино. Москва, 1995.
18. Досвальд-Бек Л., Вите С. Международное гуманитарное право и право прав человека. Москва, 2001.

19. Международное гуманитарное право. Институт проблемы гуманизма и милосердия. Москва, 1993.
20. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. Москва, 1990.
21. Общая теория прав человека (отв. ред. Е.А. Лукашова). Москва, 1996.
22. Полторац А.И., Савинский Л.И. Вооруженные конфликты и международное право. Москва, 1976.
23. Черниченко С.В. Международное гуманитарное право. Москва, 2000.
24. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека опыт Совета Европы, 1997.
25. Котляров И.И., Международное гуманитарное право, Юрлитинформ, Москва, 2003.
26. Свинарски К., Основные понятия и институты международного гуманитарного права как система защиты прав человека, МККР, Москва, 1997.
27. Azud J., The peaceful settlement of disputes and the United Nations, Bratislava, 1970.
28. Balladore-Pallieri G., Diritto internazionale pubblico, Milano, 1966.
29. Ramanet I., Nouvel ordre global , in „Le monde diplomatique” juin, 1999.
30. Bélanger M., Droit international humanitaire, Gualiano éditeur, Paris, 2002.
31. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant, Bruxelles, 2002.
32. David, E., Tulkens F., Vandermeersch D., Code de droit international humanitaire, Bruylant, Bruxelles, 2002.
33. Deyra M., L'essentiel du Droit des Conflits armés, Gualiano éditeur, Paris, 2002.
34. Dunant H., Un souvenir de Solferino, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 1990; A Memory of Solferino, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1986.
35. Sassòli M., Bouvier A., Un droit dans la guerre?, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 2003, vol. I, Présentation du droit international humanitaire, vol. II, Cas et documents. Plans des cours; How Does Law Protect in War?, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1999.
36. Pillet V. Le droit de la guerre, Paris, 1892.

TEMA 2. SFERA DE APLICARE A DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să identifice sfera de aplicare a dreptului internațional;
- să determine legătura dintre dreptul internațional umanitar și alte ramuri de drept, precum și alte discipline juridice;
- să analizeze momentul începerii și momentul încetării aplicării dreptului internațional umanitar;
- să distingă regulile aplicabile conflictelor armate internaționale de regulile aplicabile celor neinternaționale.

Unități de conținut:

1. Aplicarea dreptului internațional umanitar în diverse situații *ratione situationis*.
2. Aplicarea dreptului internațional umanitar în timp *ratione temporis*.
3. Aplicarea dreptului internațional umanitar față de anumite persoane *ratione personae*.
4. Aplicarea dreptului internațional umanitar în spațiu *ratione loci*.

Sinteză:

1. *Aplicarea dreptului internațional umanitar în diverse situații (ratione situationis).*

Dreptul internațional umanitar se aplică în întregime atunci când conflictele armate comportă caracter internațional și parțial în cazul în care ele nu au caracter internațional. Juriștii Comitetului Internațional al Crucii Roșii definesc conflictul armat drept orice diferend apărut între două state și care presupune punerea în acțiune a forțelor armate chiar dacă o parte nu recunoaște existența stării de război.

Conflictele armate neinternaționale sunt definite de art. 1 Protocolul II din 1977, fiind vorba de conflicte care contrapun forțele armate ale unei Părți contractante forțelor armate unei mișcări antiguvernamentale sau unor grupe armate organizate. Ultimele trebuie să se afle sub comandamentul superior, să controleze o parte din teritoriu, să aibă posibilitatea să dețină prizonieri, să le asigure un tratament uman, să ajute răniții etc.

2. *Aplicarea dreptului internațional umanitar în timp (ratione temporis).*

Dreptul internațional umanitar începe să se aplice în întregime sau parțial într-un anumit moment (declararea războiului sau începerea efectivă a ostilităților), aplicarea sa nu va înceta neapărat odată cu încetarea conflictului armat. După încetarea acțiunilor armate sau încheierea armistițiului, ori chiar a tratatului de pace, anumite dispoziții de drept internațional umanitar în continuare vor reglementa situații ce rezultă din conflict. Încetarea conflictului armat este reglementată de Convențiile de la Geneva din 1949 (I, 5; III, 5; IV, 6) și Protocolul adițional I (art. 3 și 75, punctul 6). Aceste tratate încetează să se aplice complet odată cu respectarea a trei condiții: au încetat operațiunile armate; s-a terminat

ocupația; persoanele internate în legătură cu conflictul armat au fost eliberate definitiv și ele au putut rămîne în statul în care au dorit sau au fost repatriate.

3. *Aplicarea dreptului internațional umanitar față de anumite persoane (ratione personae).*

Subiecții față de care se aplică dreptul internațional umanitar sunt:

I. *Statele.* Practic toate statele existente pe glob au ratificat convențiile de la Geneva din 1949. Convențiile de la Haga din 1907 au fost ratificate de un număr mai redus de state față de Convențiile de la Geneva, însă Tribunalul de la Nürnberg a recunoscut caracterul lor cutumiar: ”În anul 1939 normele, conținute în Convenție (1907) erau recunoscute de toate statele civilizate, care vedeau în ele expresia codificată a legilor și obiceiurilor războiului”. Pentru aprecierea conduitei unui stat într-un anumit conflict armat este necesar de a verifica:

- dacă statul respectiv este legat prin norme, ce urmează să fie aplicate față de el;
- dacă au fost formulate rezerve față de aceste norme.

II. *Organizațiile internaționale.* În anumite cazuri Organizația Națiunilor Unite (ONU) nu este parte în conflict. În cadrul operațiunii pacificatoare în Coreea din anii 1950-1951 era vorba despre o coaliție de state în frunte cu SUA. În alte conflicte, ONU a primit mandat pentru aplicarea forței contra unei părți, dacă va apărea necesitatea, devenind parte beligerantă (Congo 1960-1963, Iugoslavia 1991, Somali 1992).

III. *Mișcările de eliberare națională.* Protocolul adițional I (art. 96 p. 3) stipulează că mișcările de eliberare națională își pot asuma obligația de a aplica acest document în carul luptei purtate dacă satisfac următoarele condiții:

- lupta de eliberare națională este purtată contra unui stat – membru a Convențiilor de la Geneva din 1949 și Protocolului adițional I;
- mișcarea de eliberare națională a expedit în adresa Consiliului Federal Elvețian, depozitarul Convențiilor de la Geneva și a Protoalelor adiționale, o cerere cu privire la aplicarea Convențiilor de la Geneva din 1949 și a Protocolului adițional I. – aici nu este cazul unei proceduri de ratificare, fiind necesară doar o cerere, mișcarea de eliberare națională nefiind considerată *stricto sensu* Înaltă Parte contractantă.

IV. *Părțile participante la un conflict armat neinternațional.*

V. *Indivizii* atât în calitate de reprezentanți ai statelor precum și în calitatea lor personală (inclusiv în raporturile cu statul inamic).

4. *Aplicarea dreptului internațional umanitar în spațiu (ratione loci).*

Convențiile de la Geneva din 1949 creează obligații pentru state în raport cu întregul lor teritoriu, însă în anumite situații pot interveni devieri de la regula generală. În măsura în care, în cadrul unui conflict armat internațional forțele armate ale unui sau alt stat pot fi nevoite să poarte acțiuni armate pe teritoriul unui alt stat sau în marea liberă, - tratatele internaționale ce reglementează conflictele armate vor continua să se aplice statelor, ale căror forțe armate sunt în afara limitelor teritoriilor lor.

Tema seminarului: Sfera de aplicare a dreptului internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Definiți sfera de aplicare a dreptului internațional.
2. Determinați legătura dintre dreptul internațional umanitar și alte ramuri de drept, precum și alte discipline juridice.
3. Relatați despre momentul începerii și momentul încetării aplicării dreptului internațional umanitar.
4. Determinați regulile aplicabile conflictelor armate internaționale și celor neinternaționale.
5. Propuneți soluția pentru următoarea situație: sfera de aplicare a dreptului internațional umanitar este reglementată în principal de dispozițiile Convențiilor de la Geneva din 1949, precum și de anumite dispoziții ale Protocolului adițional I la aceste convenții. Care reguli urmează să se aplice încetării aplicării tratatelor și cutumelor referitor la care nu există indicații exprese în acest sens (de exemplu Convențiile de la Haga din 1907)?

Teme pentru lucrul individual:

1. Calitatea de participant la conflictele armate contemporane a formațiunilor nestatale.
2. Forțele pacificatoare ale Organizației Națiunilor Unite și dreptul conflictelor armate.
3. Dreptul internațional umanitar și interzicerea aplicării forței și amenințării cu forța în relațiile internaționale.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907:

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;

- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval;
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977.

II. Manuale, monografii, studii etc.:

1. Geamănu G., Drept internațional public, vol.1, București, 1981.
2. Geamanu G., Drept internațional public. Vol. II. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
3. Niciu M., Drept internațional public, ed. "Chemarea", vol. 2, Iași, 1993.
4. Ecobescu N., Duculescu V., Drept internațional public, ed. "Hyperion", vol.1, București, 1993.
5. Andronovici C., Drept internațional public, ed. "Graphix", Iași, 1993.
6. Miga-Besteliu R., Drept internațional public. Introducere în dreptul internațional public, ed. "ALL. Educational", București, 1997.
7. Cloșcă I., Suceavă I., Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL, București, 1993.
8. Аби-Сааб Р., Гуманитарное право и внутренние конфликты. Москва, 2000.
9. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
10. Гассер Х.-П., Международное гуманитарное право. Введение. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 1995.
11. Пикте Ж., Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной Международным институтом прав человека. Международный Комитет Красного Креста.
12. Международное право: учебник / отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривичкова. Международные отношения, 2001. Гл. 16. Международное гуманитарное право.
13. Евгенийев В.В., Качество субъекта международного права, суверенитет и невмешательство согласно международному праву, „Советское государство и право”, №. 2/1955.

14. Гассер Х.-П., Запрет на акты террора в Международном гуманитарном праве. Москва, 1994.
15. Досвальд-Бек Л., Вите С., Международное гуманитарное право и право прав человека. Москва, 2001.
16. Международное сотрудничество в области прав человека. Документы и материалы. Отв. ред. Адамишин Л.А. Вып. 2. Москва, 1993.
17. Морейон Ж. Международный Комитет красного Креста и защита политических заключенных. Москва, 1994.
18. Морис Ф., Де Куртен Ж., Действия МККК в интересах беженцев и гражданских перемещенных лиц. Москва, 1994.
19. Полторак А.И., Савинский Л.И., Вооруженные конфликты и международное право. Москва, 1976.
20. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant. Bruxelles, 2002.
21. Deyra, M., L'essentiel du Droit des Conflits armés, Gualiano éditeur. Paris, 2002.
22. Sassòli M., Bouvier A., Un droit dans la guerre?, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 2003, vol. I. Présentation du droit international humanitaire; vol. II, Cas et documents. Plans des cours; How Does Law Protect in War?, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1999.
23. Pillet V., Le droit de la guerre. Paris, 1892.

TEMA 3. REGLEMENTAREA INTERNAȚIONALĂ A REGULILOR DE PURTARE A CONFLICTELOR ARMATE

Obiective de referință:

- să definească noțiunea teatrului de război;
- să descrie efectele juridice ale începerii războiului;
- să determine obligațiile comandantului trupelor armate în lumina sarcinilor stabilite de dreptul internațional umanitar;
- să stabilească statutul juridic al combatantului;
- să caracterizeze efectele încetării stării de război;
- să analizeze actele de încetare/suspendare a acțiunilor armate (armistițiul, capitularea, tratatele de pace, declarațiile unilaterale și bilaterale de încetare a stării de război);
- să argumenteze necesitatea reglementării juridice a regulilor de purtare a conflictelor armate.

Unități de conținut:

1. Începerea ostilităților și instituirea stării de război.
2. Participanții la conflictele armate.
3. Obiectele civile și obiectele militare.
4. Metode și mijloace de luptă interzise.
5. Regulile aplicabile purtării războiului naval.
6. Regulile aplicabile războiului aerian și extraatmosferic.
7. Regulile aplicabile neutralității în război.
8. Încetarea stării de război și restabilirea păcii.

Sinteză:

1. Începerea ostilităților și instituirea stării de război.

Primele norme nescrise ce reglementau inițierea acțiunilor de luptă au apărut încă în antichitate. În prezent există numeroase tratate internaționale în conformitate cu care declanșarea unui conflict armat interstatal trebuie să îmbrace în prealabil una din formele stabilite de normele dreptului internațional umanitar: declarația de război motivată și ultimatumul, ca declarație de război condiționată. Efectele instituirii stării de război sunt de natură socială, politică, economică și juridică și presupun:

1. Încetarea sau suspendarea relațiilor diplomatice și consulare dintre beligeranți;
2. Anularea sau suspendarea tratatelor internaționale încheiate între beligeranți;
3. Confiscarea proprietății statului inamic;
4. Aplicarea unui regim special față de străini, cetățeni ai statului inamic.

2. Participanții la conflictele armate.

Forțele armate ale beligeranților, fiind principalii participanți la conflictul armat, constituie obiectul protecției dreptului internațional umanitar, față de care se aplică metode și mijloace licite de purtare a acțiunilor armate. Protocolul adițional I din anul 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949 în p. 2 art. 43 stabilește că

persoanele ce intră în componența forțelor armate ale părții beligerante sunt combatanți, fapt ce presupune că au dreptul să participe direct la ostilități. La fel, pot fi distinși și necombatanții, la care se referă personalul sanitar și religios. Sunt considerați de asemenea participanți legali la conflictele armate cercetașii, voluntarii. Nu beneficiază de protecția recunoscută de dreptul internațional umanitar spionii, mercenarii și persoanele care săvârșesc crime internaționale.

3. Obiectele civile și obiectele militare.

Prin obiect militar sunt subînțelese obiectele care în virtutea caracterului, amplasării, destinației sau utilizării aduc un aport efectiv acțiunilor militare și a căror distrugere, ocupare sau neutralizare acordă un avantaj net militar. Obiectele civile sunt toate cele ce nu pot fi calificate drept obiecte militare. La ele sunt referite: localitățile neprotejate, spitalele, localurile de cult, unitățile de transport, utilizate de populația civilă, produsele alimentare, sursele de apă, hidrocentralele, centralele nucleare, digurile etc.

4. Mijloace și metode de luptă interzise.

Dreptul de la Haga prevede următoarele metode și mijloace de luptă interzise de dreptul internațional umanitar:

- Arme a căror interdicție este condiționată de caracterul acțiunii lor (arme care provoacă un rău superfluu, arme cu efect nediscriminatoriu);
- Arme interzise (arme cu greutate mai mică de 400 gr., gloanțele dum-dum, arma chimică, arma toxică, minele, minele-capcană, arma incendiară, arma biologică (bacteriologică), laserul de luptă, arma nucleară);
- Perfidia;
- Interdicția de a da ordin să nu fie cruțat nimeni;
- Înrolarea forțată în serviciul militar a cetățenilor statului advers;
- Distrugerile nemotivate de necesitățile militare;
- Acțiuni sau amenințări care au drept scop terorizarea populației civile etc.

5. Regulele aplicabile purtării războiului naval.

Purtarea războiului naval este reglementată de tratatele internaționale :

1. Convenția III de la Haga din 1899 cu privire la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1864;
2. Convenția referitoare la statutul navelor comerciale inamice la izbucnirea ostilităților, 1907;
3. Convenția referitoare la transformarea navelor comerciale în nave de război, 1907;
4. Convenția relativă la lansarea de mine marine automate de contact, 1907;
5. Convenție privitoare la bombardarea prin forțele navale în timp de război, 1907;
6. Convenția din 1907 relativă la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1884;
7. Convenția referitoare la anumite restricții privitoare la exercitarea dreptului de captură în războiul naval, 1907;

8. Convenție privitoare la crearea unei Curți Internaționale de prize maritime, 1907;
9. Convenția cu privire la drepturile și obligațiile puterilor neutre în războiul maritim, 1907;
10. Declarația cu privire la dreptul de război maritim, 1909;
11. Tratatul cu privire la limitarea și reducerea armamentelor navale, 1930;
12. Protocolul cu privire la regulile referitoare la submarinul de război, 1936;
13. Convenția cu privire la îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate maritime, 1949;
14. Protocolul adițional I cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 1977.

6. *Regulile aplicabile războiului aerian și extraatmosferic.*

La momentul de față războiul aerian este mai puțin reglementat de dreptul internațional umanitar din cauza lipsei acordului statelor cu referire la un set de reguli universal valabile privind purtarea acțiunilor armate în spațiul aerian. Totodată, există mai multe acte internaționale ce reglementează anumite aspecte legate de purtarea războiului aerian:

1. Declarația cu privire la interzicerea pe o perioadă de cinci ani a lansării de proiectile și explozive din baloane și alte noi mijloace de aceeași natură, 1899;
2. Regulile de la Haga (Proiectul de reguli a războiului aerian), 1923;
3. Convenția cu privire la protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, 1954;
4. Protocolul adițional I cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 1977.

Starea de lucruri fiind analogică și în materia războiului extraatmosferic, evidențiem următoarele acte de drept internațional public în materie:

1. Tratatul cu privire la interzicerea experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă, 1963;
2. Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, 1967;
3. Acordul cu privire la activitatea statelor pe lună și celelalte corpuri cerești, 1979;
4. Tratatul cu privire la limitarea sistemelor de rachete antibalistice, 1972;
5. Declarația cu privire la colaborarea internațională în domeniul cercetării și folosirii spațiului extraatmosferic în interesul tuturor statelor lumii, 1996.

7. *Reguli aplicabile neutralității în război.*

Neutralitatea în războiul terestru. Convenția a V-a de la Haga din 1907 stipulează drepturi și obligații ale statului neutru: dreptul și obligația de a împiedica trecerea trupelor statelor beligerante prin teritoriul său; de a-și apăra inviolabilitatea teritoriului propriu; de a permite comerțul cu arme între cetățenii săi și statele beligerante (art. 7); de a nu admite formarea de unități militare pe teritoriul său pentru beligeranți, precum și nici deschiderea de către beligeranți a

unor birouri de înrolare pe teritoriul său (art. 4) etc.

Neutralitatea în războiul maritim, a fost reglementată prin Convenția a XII-a de la Haga din 1907 și stabilește obligațiile statelor neutre: să nu furnizeze beligeranților nave de război și să nu acorde anumite ajutoare unuia dintre beligeranți care sunt incompatibile cu neutralitatea etc.

Neutralitatea în războiul aerian. În această materie, statele n-au reușit să realizeze o codificare oficială, iar în calitate de codificare neoficială există doar Regulile propuse de Comitetul de Juriști de la Haga în 1922-1923. Statele neutre interzic survolarea teritoriului lor de către aeronavele civile sau militare ale beligeranților. Prin analogie se aplică prevederile convențiilor de la Haga din 1907 cu privire la drepturile și obligațiile statelor neutre în timpul războiului terestru și cel maritim, din care rezultă interdicția pentru beligeranți de a transporta prin spațiul aerian a statului neutru personalul și tehnica militară, însă se permite transportarea bolnavilor și răniților statelor beligerante.

8. *Încetarea stării de război și restabilirea păcii.*

Încetarea ostilităților presupune următoarele momente:

1. Încheierea actului de capitulare;
2. Armistițiul;
3. Capitulara necondiționată;
4. Acordul tacit;
5. Actele legislative interne.

Încetarea stării de război cu restabilirea păcii presupune:

1. Încheierea tratatului de pace;
2. *Debello* (actul în baza căruia statul învingător supune în întregime statul învins și are ca efect dispariția statului învins).

Tema seminarului: Reglementarea internațională a regulilor de purtare a conflictelor armate

Sarcini pentru seminar:

1. Definiți noțiunea teatrului de război;
2. Descrieți efectele juridice ale începerii războiului;
3. Determinați obligațiile comandantului trupelor armate în lumina sarcinilor stabilite de dreptul internațional umanitar;
4. Determinați statutul juridic al spionilor, mercenarilor, partizanilor în dreptul internațional umanitar;
5. Determinați efectele încetării stării de război;
6. Relatați despre actele de încetare/suspendare a acțiunilor armate (armistițiul, capitulara, tratatele de pace, declarațiile unilaterale și bilaterale de încetare a stării de război).

Teme pentru referate, comunicate, ese:

- Metode și mijloace de luptă contemporane.
- Terorismul și dreptul internațional umanitar.

- Drepturile și obligațiile statelor neutre în perioada conflictului armat.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907:

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval;
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977;
- Declarația de la Sankt Petersburg din 11 decembrie 1868 având efect interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război;
- Declarația de la Haga din 29 iulie 1899 privitoare la interzicerea utilizării gloanțelor care se lătesc sau se turtesc ușor în corpul omenesc;
- Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 pentru prohibirea întrebuințării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice;
- Procesul verbal de la Londra din 6 noiembrie 1936 privind regulile războiului submarin;
- Convenția de la Haga din 14 mai 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat;

- Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;
- Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);
- Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare.

II. Manuale, monografii, studii etc.:

1. Teșă I., Crintea I., Dreptul internațional umanitar aplicabil conflictelor navale, Editura MAR. Constanța, 2009.
2. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
3. Фредерик де Мулинен, Право войны. Руководство для вооруженных сил. Издание второе, исправленное. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1993.
4. Кальсховен Ф., Ограничение методов и средств ведения войны. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1994.
5. Полторак А. И. , Савинский Л. И., Вооруженные конфликты и международное право. Москва, 1976.
6. Voina-Motoc I., Le Conseil de Securite et l'interpretation de la Charte, în "Revue Roumaine des Etudes Juridiques", nr. 1/1996.
7. Bélanger M., Droit international humanitaire, Gualiano éditeur. Paris, 2002.
8. Pillet V., Le droit de la guerre. Paris, 1892.

TEMA 4. PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A VICTIMELOR CONFLICTELOR ARMATE ȘI A OBIECTELOR CULTURALE

Obiective de referință:

- să definească noțiunile de bun cultural, obiect civil;
- să stabilească procedura înscrierii obiectelor culturale în Registrul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială;
- să determine sensul, conținutul simbolurilor de marcare a obiectelor protejate în dreptul internațional umanitar;
- să identifice regulile căutării persoanelor dispărute fără veste în diferite situații;
- să stabilească coraportul de cauzalitate dintre statutul juridic al persoanelor internate și procedura de repatriere;
- să propună/elaboreze metode, planuri, idei de protejare a valorilor culturale în situație de conflict armat.

Unități de conținut:

1. Protecția internațională a răniților, bolnavilor, naufragaților.
2. Regimul juridic al protecției prizonierilor de război.
3. Protecția populației civile în perioada conflictelor armate.
4. Regimul juridic al ocupației militare.
5. Protecția internațională a valorilor culturale.

Sinteză:

1. Protecția internațională a răniților, bolnavilor, naufragaților.

Un element de noutate al Convențiilor din 1949 îl constituie extinderea protecției umanitare la categorii noi de persoane. Beneficiul protecției a fost extins prin convenții la personalul care acordă îngrijiri răniților, bolnavilor și naufragaților, în această categorie fiind incluși: personalul sanitar afectat în mod exclusiv căutării, ridicării, transportului și tratamentului răniților și bolnavilor; personalul afectat în mod exclusiv administrării formațiunilor și stabilimentelor sanitare; militarii folosiți ca infirmieri și barcandieri auxiliari la căutarea, ridicarea, transportul sau tratamentul răniților și bolnavilor; personalul Societăților naționale a Crucii Roșii și al altor societăți voluntare; personalul medical și sanitar al navelor – spital și echipajul acestora.

Condițiile specifice în care se desfășoară războiul naval au impus ca personalului afectat îngrijirii naufragaților să li se asigure o protecție mult mai largă, decât celui care își desfășoară activitatea pe uscat.

2. Regimul juridic al protecției prizonierilor de război.

Două dintre regulile esențiale ale dreptului umanitar sunt în egală măsură aplicabile protecției prizonierilor de război. În primul rând, combatanții capturați și civilii care se găsesc sub autoritatea părții adverse au dreptul de a le fi respectate viața, demnitatea, drepturile personale și convingerile politice, religioase sau de

altă natură. Ei trebuie să fie protejați împotriva actelor de violență sau de răzbunare. Au dreptul de a schimba vești cu familiile lor și de a primi ajutor. În al doilea rând, orice persoană trebuie să se bucure de garanțiile judiciare fundamentale și nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru un act pe care nu l-a comis. Nimeni nu poate fi supus torturii fizice sau psihice, pedepselor sau altor tratamente corporale degradante.

Aceste reguli sunt statuate în mod explicit în special în cadrul Convenției de la Geneva relativă la tratamentul prizonierilor de război (a III-a), încheiată la Geneva, la 12 august 1949 și care a intrat în vigoare la 21 octombrie 1950.

3. Protecția populației civile în perioada conflictelor armate.

Convenția a IV-a de la Geneva din 1949, privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, prima convenție specializată pentru protecția acestei categorii de victime ale războiului, cuprinde dispoziții pentru protecția populației civile împotriva abuzurilor în teritoriile ocupate de inamic și împotriva anumitor efecte ale războiului. Ea nu-și propunea însă o protecție generală a populației civile împotriva pericolelor rezultate din ducerea luptelor, din folosirea bombardamentelor aeriene sau a noilor mijloace și metode de luptă. Protocolul I de la Geneva din 1977 a acordat o atenție deosebită protecției populației în cadrul unui întreg titlu - Titlul IV, care cuprinde în articolele 48-78 un sistem de norme ce tinde spre o protecție generală a populației civile atât pe teritoriul național, cât și pe teritoriul național ocupat temporar de inamic, precum și în teritoriul inamic la începutul conflictului (rezidenți, turiști, persoane în misiune, refugiați, apatrizi, etc.).

4. Regimul juridic al ocupației militare.

Regimul de protecție asigurat de dreptul umanitar în situația instituirii ocupației militare presupune:

- în nici un caz, locuitorii din teritoriul ocupat nu vor fi privați de drepturile lor în virtutea oricăror schimbări suferite în urma ocupației sau anexării teritoriului;
- membrii demobilizați din forțele armate adverse aflați în teritoriul ocupat pot fi internați, caz în care vor fi tratați ca prizonieri de război;
- autoritățile de ocupație vor respecta proprietatea privată;
- locuitorii din teritoriul ocupat nu pot fi constrânși să servească în forțele armate sau auxiliare ale Puterii Ocupante;
- locuitorii din teritoriul ocupat nu pot fi constrânși la o altă muncă decât cea necesară: nevoilor forțelor de ocupație; serviciilor de utilitate publică; cazării, echipării, transportului sau ocrotirii sănătății populației din teritoriul ocupat; și în aceste cazuri, localnicii nu vor putea fi constrânși la activități care i-ar obliga să ia parte la operațiuni militare. Puterea Ocupanta va urmări ca, în măsura posibilului, fiecare persoană să rămână la locul sau de muncă etc.

5. Protecția internațională a valorilor culturale.

Pentru ocrotirea bunurilor culturale de pe propriul teritoriu, statele părți sunt obligate să ia măsuri, încă pe timp de pace, pentru a le feri de eventualele efecte ale unui conflict armat. Pentru respectarea bunurilor culturale, Convenția de la Haga pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat din anul 1954 stabilește obligații în sarcina statelor părți:

1. să se abțină de la folosirea bunurilor culturale de pe propriul teritoriu și de pe teritoriul altor părți, a dispozitivelor lor de protecție și a împrejurimilor lor imediate, în scopuri care ar putea să le expună distrugerii sau deteriorării în caz de conflict armat și de la orice act ostil împotriva lor;
2. să prevină și să oprească orice act de furt, vandalism, jefuire sau însușire ilegală de bunuri culturale;
3. abținerea de la rechiziționarea bunurilor culturale;
4. în caz de ocupație, ocupantul va sprijini autoritățile naționale din teritoriul ocupat pentru ocrotirea și conservarea bunurilor culturale;
5. introducerea, pe timp de pace, în propria legislație (îndeosebi în regulamentele pentru uzul trupelor) a dispozițiilor prin care să se asigure respectarea Convenției;
6. pregătirea sau stabilirea din timp de pace, în cadrul forțelor armate a unor servicii (sau personal specializat) care să vegheze la respectarea bunurilor culturale și să colaboreze cu autoritățile civile însărcinate cu ocrotirea acestora.

Sub protecție specială pot fi puse numai anumite categorii de bunuri culturale: un număr restrâns de adăposturi destinate să protejeze bunurile culturale mobile în caz de conflict armat, centrele monumentale, alte bunuri culturale imobile de mare importanță. Aceste categorii de bunuri culturale sunt puse sub protecție specială dacă îndeplinesc următoarele condiții:

1. se găsesc la o distanță suficientă de la un mare centru industrial sau orice alt obiectiv militar important care constituie un punct vulnerabil;
2. să nu fie folosite în scopuri militare;
3. să fie înscrise la Registrul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială ținut de Directorul General al UNESCO.

Tema seminarului: Protecția internațională a victimelor conflictelor armate și a obiectelor culturale

Sarcini pentru seminar:

1. Determinați categoriile victimelor conflictelor armate care beneficiază de protecție generală și specială.
2. Determinați noțiunea de bun cultural.
3. Stabiliți procedura înscrierii obiectelor culturale în Registrul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială.
4. Definiți noțiunea de obiect civil.
5. Descrieți simbolurile de marcarea a obiectelor protejate în dreptul internațional umanitar.
6. Determinați regulile aplicabile căutării persoanelor dispărute fără veste.

7. Descrieți statutul juridic al persoanelor internate precum și procedura lor de repatriere.

Teme pentru lucrul individual:

- Reglementarea internațională a emblemelor de protecție.
- Participarea femeilor și copiilor la conflictele armate contemporane. Forme și particularități.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977.

II. Manuale, monografii, studii, etc.:

1. Cloșcă I., Suceavă I., Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL, București, 1993.
2. Ecobescu N., Duculescu V., Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor, Editura Politică, București, 1976.
3. Regan G., Cartea gafelor militare, Editura ANTET XX PRESS, Filipeștii de Târg. Prahova, 2000.
4. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
5. Фредерик де Мулинен. Право войны. Руководство для вооруженных сил. Издание второе, исправленное. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1993.
6. Гассер Х.-П., Защита журналиста в опасных командировках; Моду А. Международное гуманитарное право и деятельность журналистов. Москва, 1994.
7. Пикте Ж., Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной

- Международным институтом прав человека. Международный Комитет Красного Креста.
8. Евгеньев В. В., Качество субъекта международного права, суверенитет и невмешательство согласно международному праву, „Советское государство и право”, №. 2/1955.
  9. Дети и война. Сборник. Москва, 1995.
  10. Досвальд-Бек Л., Вите С., Международное гуманитарное право и право прав человека. Москва, 2001.
  11. Криль Ф. Международное гуманитарное право о защите женщин. Москва, 1994.
  12. Международное гуманитарное право. Институт проблемы гуманизма и милосердия. Москва, 1993.
  13. Милосердие на поле брани: Деятельность МККК во время второй мировой войны. Женева, 1947.
  14. Морейон Ж., Международный Комитет красного Креста и защита политических заключенных. Москва, 1994.
  15. Морис Ф., Де Куртен Ж., Действия МККК в интересах беженцев и гражданских перемещенных лиц. Москва, 1994.
  16. Нахлик С., Опасная профессия: Мониторинг нарушений прав журналистов в странах СНГ. Москва, 2001.
  17. Романов Ю., Справочник для журналистов, работающих в районах военных действий. Москва, 2002.
  18. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva.
  19. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant. Bruxelles, 2002.
  20. David E., Tulkens F., Vandermeersch D., Code de droit international humanitaire, Bruylant. Bruxelles, 2002.
  21. Deyra, M., L'essentiel du Droit des Conflits armés, Gualiano éditeur. Paris, 2002.
  22. Sassòli M., Bouvier A., Un droit dans la guerre?, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 2003, vol. I, Présentation du droit international humanitaire, vol. II, Cas et documents. Plans des cours; How Does Law Protect in War?, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1999.

TEMA 5. PROTECȚIA REFUGIAȚILOR ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să descrie evoluția istorică a instituției refugiului și azilului;
- să definească noțiunea de refugiat;
- să identifice categoriile de refugiați;
- să determine raportul dintre dreptul refugiaților și dreptul internațional al drepturilor omului;
- să aplice clauzele de includere, excludere și încetare în procesul de determinare a statutului de refugiat;
- să evalueze aplicabilitatea Convenției din 1951 în condițiile relațiilor internaționale contemporane.

Unități de conținut:

1. Sistemul internațional de protecție a refugiaților.
2. Definiția refugiatului conform Convenției din 1951.
3. Criteriile de determinare a statutului de refugiat.
4. Proceduri de determinare a statutului de refugiat.
5. Drepturile și obligațiile refugiaților în baza Convenției din 1951.

Sinteză:

1. Sistemul internațional de protecție a refugiaților.

Conform Ligii Națiunilor, refugiații erau mai mult definiți ca grupuri specifice de populație, care se considerau a fi în pericol în cazul întoarcerii acestora în țările de origine. După al doilea Război Mondial, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a creat Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) și a optat pentru adoptarea unui document care să cuprindă o definiție generală a refugiatului. La 28 iulie 1951 a fost adoptată Convenția privind statutul refugiaților în cadrul Conferinței Plenipotențiarilor Națiunilor Unite. În prezent următoarele persoane prezintă interes pentru ICNUR și primesc o asistență calificată din partea acestuia: refugiații în sensul Convenției; persoanele care se refugiază în fața unui conflict sau a unor grave tulburări ale ordinii publice (refugiații în sensul Convenției Organizației Unității Africane și a Declarației de la Cartagena); repatriații (foștii refugiați); apatrizii; persoanele deplasate intern.

Pe lângă Convenția ONU privind statutul refugiaților din 1951 și Protocolul privind statutul refugiaților din 1967, în materia determinării statutului refugiatului se aplică o serie de acte regionale:

- *Africa* – Convenția Organizației Unității Africane din 1969 ce guvernează aspectele specifice ale problemelor refugiaților din Africa;
- *Europa* – în cadrul Consiliului Europei sunt aplicate Acordul european privind abolirea vizelor pentru refugiați din 1959 și Acordul european privind transferul responsabilității pentru refugiați 1980. În Uniunea Europeană se aplică Convenția privind determinarea statului responsabil cu examinarea unei cereri de azil

prezentate într-unul din statele membre ale Comunităților Europene, semnată la Dublin la 15 iunie 1990.

2. Definiția refugiatului conform Convenției din 1951.

Convenția privind statutul refugiaților definește noțiunea de „refugiat” și stabilește normele minime pentru tratamentul persoanelor cărora li se recunoaște statutul de refugiat. În conformitate cu art. 1 A (2) din Convenția din 1951, termenul de „refugiat” se va aplica oricărei persoane care: *„În urma unor evenimente petrecute înainte de 1 ianuarie 1951 și unei temeri bine întemeiate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniei politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția acestei țări; sau care, neavând nici o cetățenie și găsimdu-se în afara țării în care își avea reședința obișnuită ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă”*.

3. Criteriile de determinare a statutului de refugiat.

I. Clauzele de includere

Clauzele de includere definesc criteriile pe care o persoană trebuie să le satisfacă pentru a fi recunoscută în calitate de refugiat. Clauzele de includere sunt alcătuite din patru elemente, ce trebuie întrunite cumulativ:

- a) aflarea în afara țării a cărei cetățenie o are sau a țării în care își avea reședința obișnuită;
- b) prezența temerii bine întemeiate;
- c) temerea de persecuție;
- d) motivele persecuției.

II. Clauzele de încetare

Clauzele de încetare, prevăzute în art. 1 C, alin. (1) – (6) al Convenției din 1951, enunță condițiile în care o persoană încetează de a mai fi refugiat. Ele au la bază numai considerentul că protecția internațională nu trebuie acordată acolo unde nu mai este necesară sau nu mai este justificată. Această concepție strictă de determinare a statutului de refugiat rezultă din nevoia de a da refugiaților asigurarea că statutul lor nu va fi revizuit în mod constant ca urmare a unor schimbări pasagere – ce nu au un caracter fundamental – a situației existente în țara lor de origine.

III. Clauzele de excludere

Convenția din 1951 nu a fost creată pentru a garanta protecție tuturor persoanelor în toate circumstanțele. Definiția refugiaților în conformitate cu Convenția din 1951 este limitată numai la situațiile ce implică persecuții. La rândul ei, persecuția trebuie să fi bazată pe unul din cinci motive enumerate de Convenție. Clauzele de excludere pot fi împărțite în trei grupe:

1. art. 1 D se referă la persoane care deja au primit protecția sau ajutorul ONU (alta decât ICNUR);

2. art. 1 E se referă la persoanele care nu sunt considerate ca având nevoie de protecție internațională, deoarece domiciliază într-o țară ce le oferă protecția necesară;
3. art. 1 F enumeră categoriile de persoane care sunt considerate că nu merită protecția internațională (în cazul săvârșirii crimelor împotriva păcii, crimelor de război, crimelor împotriva umanității, crimelor grave apolitice sau alte acte contrare scopurilor și principiilor ONU).

Clauzele de excludere împiedică o persoană să beneficieze de Convenția din 1951.

4. *Proceduri de determinare a statutului de refugiat.*

Convenția din 1951 și Protocolul din 1967 conțin definiția persoanei care este refugiat în termenii acestor instrumente. În cazul în care o decizie greșită întoarce refugiatul înapoi în țara de origine, consecințele pot fi dramatice. Astfel, asigurarea faptului că aceasta nu va avea loc presupune atât aplicarea corectă a definiției de refugiat dată de Convenție, precum și o procedură corectă și accesibilă de determinare a statutului de refugiat.

În mod evident, pentru ca statele părți la Convenție și Protocol să poată aplica prevederile acestora, refugiații trebuie să fie identificați. O asemenea identificare/determinare a statutului de refugiat, deși menționată în Convenția din 1951, nu este reglementată în mod explicit. Convenția nu indică ce tip de procedură va fi adoptat pentru determinarea statutului de refugiat, aceasta fiind lăsată la latitudinea fiecărui stat semnatar, pentru stabilirea acelor proceduri care sunt considerate cele mai adecvate, luând în considerație particularitățile structurii constituționale, legale și administrative. Procedurile adoptate de către statele părți la Convenție și Protocol variază considerabil. Într-un șir de state, statutul de refugiat este determinat în baza procedurilor formale elaborate în mod special pentru acest scop. În alte țări problema statutului de refugiat este considerată încadrată în procedurile generale de admitere a străinilor. Totodată, în alte țări statutul de refugiat este determinat pe baza unor proceduri neoficiale, sau *ad-hoc* pentru scopuri limitate, cum ar fi eliberarea documentelor de călătorie.

Cererea refugiatului urmează a fi examinată în cadrul unor proceduri special stabilite, de personal calificat, având cunoștințele și experiența necesară, și care înțelege dificultățile și necesitățile solicitantului.

5. *Drepturile și obligații refugiaților în baza Convenției din 1951.*

Luând în considerație universalitatea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, solicitanților de azil, refugiaților și apatrizilor trebuie să le fie asigurate toate drepturile și libertățile prevăzute de tratatele internaționale din domeniul drepturilor omului fără careva discriminări de orice gen. Astfel, cetățenii străini beneficiază de toate drepturile garantate de instrumentele internaționale în domeniul drepturilor omului cu unele excepții cum sunt restricțiile privind participarea la viața politică a țării de azil.

Adițional, Convenția privind statutul refugiaților din 1951 stabilește patru categorii de drepturi specifice situației refugiaților: interdicția aplicării pedepsei

penale pentru intrarea sau prezența ilegală pe teritoriul țării (art. 31 din Convenția din 1951); interdicția de expulzare sau returnare (art. 32 și 33 din Convenția din 1951). De asemenea, Convenția din 1951 prevede garanții suplimentare generale care se referă la statutul refugiaților pe teritoriul țării de azil cum ar fi, dreptul la proprietate mobilă și imobiliară (art. 13 din Convenția din 1951); dreptul la proprietate intelectuală și industrială (art. 14 din Convenția din 1951), dreptul de asociere (art. 15 din Convenția din 1951); accesul la justiție (art. 16 din Convenția din 1951); dreptul la muncă (capitolul III din Convenția din 1951); dreptul la educație (art. 22 din Convenția din 1951); dreptul la libera circulație (art. 26 Convenția din 1951); dreptul la identitate legală (art. 27 din Convenția din 1951).

Dreptul internațional al drepturilor omului, dreptul internațional umanitar cât și dreptul refugiaților sunt aplicabile în timpul conflictelor armate. Ceea ce constituie o „protecție triplă” în privința acestei categorii de persoane – refugiații – și le oferă garanții suplimentare întru valorificarea drepturilor lor fundamentale garantate prin instrumente internaționale și regionale.

Tema seminarului: Protecția refugiaților în dreptul internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Descrieți evoluția istorică a instituției refugiului și azilului.
2. Definiți noțiunea de refugiat.
3. Identificați categoriile de refugiați.
4. Determinați raportul dintre dreptul refugiaților și dreptul internațional al drepturilor omului.
5. Aplicați clauzele de includere, excludere și încetare în procesul de determinare a statutului de refugiat.
6. Evaluați aplicabilitatea Convenției din anul 1951 în condițiile relațiilor internaționale contemporane.

Teme pentru lucrul individual:

- Recenzia lucrării ” Manualul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați referitor la proceduri și criterii de determinare a statutului de refugiat în baza Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților” reeditat la Geneva, 1992.
- Implementarea prevederilor internaționale cu privire la protecția refugiaților în sistemul de drept al Republicii Moldova.

Literatura recomandată:

I. Tratate internaționale:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948;
2. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, 1950;
3. Convenția privind statutul refugiaților, 1951;

4. Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, 1965;
5. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, 1966;
6. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, 1966;
7. Convenția Americană privind drepturile omului, 1969;
8. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, 1979;
9. Carta Africană a drepturilor omului și popoarelor, 1981;
10. Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, 1984;
11. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, 1989;
12. Convenția europeană pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, 1987;
13. Legea nr. 677-XV din 23 noiembrie 2001 privind aderarea Republicii Moldova la Convenția privind statutul refugiaților, precum și la Protocolul privind statutul refugiaților;
14. Legea nr. 270-XVI din 18 decembrie 2008 privind azilul.

II. Manuale, monografii, studii, etc.

1. Manualul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați referitor la proceduri și criterii de determinare a statutului de refugiat în baza Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților// Reeditare. – Geneva, ianuarie 1992.
2. Ghid cu privire la Dreptul Internațional al Refugiaților, Ghid pentru parlamentari Nr. 2-2001, Uniunea Interparlamentară, 2001.
3. Гудвин-Гилл Г. С., Статус беженца в международном праве, ЮНИТИ. Москва, 1997.
4. Дети-беженцы. Рекомендации по обеспечению защиты и помощи, УВКБ ООН. Женева 1994.
5. Морис Ф., Куртен Ж., Действия МККК в интересах беженцев и гражданских перемещенных лиц, МККК 1994.
6. Human Rights and Refugee Protection, UNHCR, Self-study Module, vol. I – II, 15 December 2006.
7. Hathaway J. C., The Rights of Refugees Under International Law, Cambridge, University Press, 2005.
8. Prof. Ahmed Abou-El-Wafa, The Right to Asylum between Islamic Shari'ah and International Refugee Law. A comparative Study, Riyadh 2009. (<http://www.unhcr.org/4a9645646.html>).
9. Kagan M., Is Truth In The Eye Of The Beholder? Objective Credibility Assessment in Refugee Status Credibility, Georgetown Immigration Journal, 2003.
10. Dr S. Harris Rimmer, Refugees, internally displaced persons and the 'responsibility to protect', New Issues in Refugee Research, Research Paper nr. 185, March 2010. (<http://www.unhcr.org/4b97b0909.html>)

11. An Introduction to the international protection of human rights, ed. Raija Hanski and Markku Suksi, Institute for Human Rights, Abo Akademi University, Turku/Abo 1997.
12. Collective authors, Integrated English Language Course in Refugee Law, Masaryk University, Faculty of Law, Brno, 1999.
13. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status, UNHCR. Geneva, 1992.

TEMA 6. PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să definească conceptele de mediu înconjurător, protecție internațională a mediului înconjurător, ecocid, război geofizic, război meteorologic, război ecologic, „Plugul roman”, „Furtuna de foc”;
- să identifice reglementările juridice a protecției mediului înconjurător în perioada conflictelor armate;
- să evalueze tehnicile de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare.

Unități de conținut:

1. Noțiunea protecției internaționale a mediului.
2. Reglementarea juridică a protecției internaționale a mediului în perioada conflictelor armate.
3. Tehnici de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare.

Sinteză:

1. Noțiunea protecției internaționale a mediului.

Dreptul internațional umanitar contemporan conține două grupe mari de norme juridice: cele ce reglementează dreptul beligeranților de a recurge la anumite metode și mijloace de luptă, precum și cele ce protejează victimele conflictelor armate. În acest context se integrează efectiv principiul enunțat în Declarația Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul (Declarația de la Stockholm din 1972): „*omul are un drept fundamental la libertate, egalitate și la condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască în demnitate și bunăstare*”.

Prin protecția internațională a mediului înconjurător subînțelegem un sistem de mijloace de drept internațional, ce au drept scop prevenirea, limitarea și repararea prejudiciului cauzat mediului ambiant pe timp de pace și în perioada conflictelor armate, precum și cu privire la folosirea rațională a resurselor naturale.

2. Reglementarea juridică a protecției internaționale a mediului în perioada conflictelor armate.

Reglementarea juridică internațională se face atât prin cutumă precum și pe cale convențională. La principalele acte de drept internațional referim:

1. Declarația referitoare la dreptul maritim, 1856;
2. Regulamentul anexat Convenției a II-a din 1899 și a IV-a din 1907 de la Haga;
3. Protocolul I adițional la cele patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949 cu privire la protecția victimelor conflictelor armate internaționale adoptat la 8 iunie 1977;
4. Tratat cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor din 11 februarie 1971;

5. Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor din 10 aprilie 1972;
6. Convenția asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile din 10 octombrie 1976;
7. Convenție asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatizante excesive sau ca lovind fără discriminare, însoțită de patru protocoale și o rezoluție, 10 octombrie 1980;
8. Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, stocării și utilizării armelor chimice și distrugerea acestora, 13 septembrie 1992 (în vigoare din 29 aprilie 1997).

3. Tehnici de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare.

Cercetările realizate până în prezent au creat un adevărat arsenal de tehnici ale războiului geofizic, care presupun următoarele:

1. Modificări ale atmosferei inclusiv ale atmosferei înalte și ionosferei (păturii de ozon);
2. Modificări ale caracteristicilor marilor și oceanelor;
3. Modificări ale uscatului (litosferei);
4. Modificări ale climei.

Acestea se refereau la: dispersarea ceții, a norilor și modificarea regimului de precipitații; formarea ceții și a norilor; producerea grindinei; obținerea unor materiale necesare modificării proprietăților electrice ale atmosferei; introducerea în atmosferă a câmpurilor electromagnetice; provocarea și dirijarea furtunilor, tornadelor și a uraganelor; producerea artificială a ploii și zăpezii; controlul fulgerelor și al maselor plasmate atmosferice; modificări ale climei prin topirea calotei polare; deteriorarea stratului de ozon și a ionosferei; modificări ale parametrilor fizici, chimici și electrice ai marilor și oceanelor, controlul fenomenului *El Nino*; utilizarea concentrărilor de materiale radioactive în apele mărilor și oceanelor; producerea valurilor mareice mari - tsunami; provocarea cutremurelor de pământ și a valurilor de cutremur; incendierea de la mari distanțe pe mari întinderi a vegetației; provocarea avalanșelor și a alunecărilor de teren; modificări în marile întinderi polare cu ghețuri permanente (zonele permafrost); devierea cursurilor de apă terestre, subterane și carstice; activarea vulcanilor; schimbarea unghiului de înclinare a axei Pământului; folosirea în scopuri militare a asteroizilor, meteoriților și a altor corpuri cosmice (inclusiv prin instalarea de oglinzi pe Lună și în spațiul circumterestru în scopul realizării zilei artificiale permanente); utilizarea ca armă a diferitelor tipuri de radiație (EM - electromagnetice, IR – infraroșii, UV - ultraviolete, X – radiații Roentgen, ELF - unde cu lungimea de undă ultralungă, infrasunete și ultrasunete, unde laser, maser și iraser, undele emanațiilor nucleare, impulsul electromagnetic, undele neutrino, unde ale particulelor de ultra înaltă energie, a radiațiilor cosmice Van Allen, solare și telurice etc.).

Tema seminarului: Protecția mediului înconjurător în dreptul internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Definiți conceptele de mediu înconjurător, protecție internațională a mediului înconjurător, ecocid, război geofizic, război meteorologic, război ecologic, „Plugul roman”, „Furtuna de foc”;
2. Identificați reglementările juridice a protecției mediului înconjurător în perioada conflictelor armate;
3. Evaluați tehnicile de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare.

Teme pentru lucrul individual:

- Tehnici noi de utilizare a mediului în scopuri ostile.
- Metode și mijloace de lută contemporane.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907:

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval.

- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977;
- Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 pentru prohibirea întrebuițării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice;
- Procesul verbal de la Londra din 6 noiembrie 1936 privind regulile războiului submarin;
- Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;
- Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);
- Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare.

II. Manuale, monografii, studii, etc.:

1. Col. Dr. Strainu E., Tehnici de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare, Nexus Magazine, Anul I, Numărul 3 (octombrie - noiembrie 2005).
2. Anghel I. M., Anghel V. I., Răspunderea în dreptul internațional, Editura Lumina Lex. București, 1998.
3. Cloșcă I., Suceavă I., Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL. București, 1993.
4. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
5. Гассер Х.-П., Международное гуманитарное право. Введение. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 1995.
6. Кальсховен Ф., Ограничение методов и средств ведения войны. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1994.
7. Буше-Сольнье Ф., Практический словарь гуманитарного права. Москва, 2004.
8. Котляров И. И., Международное гуманитарное право, Юрлитинформ, Москва, 2003.
9. Bélanger M., Droit international humanitaire, Gualiano éditeur, Paris, 2002.
10. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva.

11. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant. Bruxelles, 2002.
12. David E., Tulkens F., Vandermeersch D., Code de droit international humanitaire, Bruylant. Bruxelles, 2002.
13. Pillet V., Le droit de la guerre. Paris, 1892.

TEMA 7. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA NORMELOR DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să definească noțiunea și temeiurile răspunderii statelor pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar;
- să identifice formele și tipurile răspunderii internaționale a statelor și persoanelor fizice pentru încălcarea normelor de drept internațional umanitar;
- să compare tipurile de sancțiuni aplicabile statelor și cele aplicabile persoanelor fizice pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar;
- să stabilească competențele instituțiilor juridictionale internaționale, care examinează infracțiunile de drept internațional umanitar;
- să argumenteze necesitatea instituirii răspunderii penale internaționale pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar.

Unități de conținut:

1. Noțiunea și fundamentele răspunderii statelor pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar.
2. Răspunderea penală a persoanelor fizice pentru săvârșirea infracțiunilor de drept internațional umanitar.
3. Instituții juridictionale internaționale competente să examineze infracțiunile de drept internațional umanitar.

Sinteză:

1. *Noțiunea și fundamentele răspunderii statelor pentru nerespectarea dreptului internațional umanitar.*

Instituția răspunderii în dreptul internațional apare ca una dintre garanțiile existenței și eficacității acestei ramuri de drept. Fundamentul apariției răspunderii în dreptul internațional este săvârșirea faptei ilicite internaționale. Fapta ilicită internațională se manifestă prin acțiunea sau inacțiunea subiectului de drept internațional, ce a încălcat normele dreptului internațional și a cauzat altui subiect sau întregii comunități internaționale prejudiciu cu sau fără caracter material. În dependență de caracterul și gravitatea lor, faptele internaționale ilicite se împart în: a) delikte internaționale și b) infracțiuni internaționale.

Infracțiunile internaționale, în dependență de obiectul la care atentează se clasifică în: infracțiunile de război, infracțiuni contra omenirii (umanității), infracțiuni contra păcii.

2. *Răspunderea penală a persoanelor fizice pentru săvârșirea infracțiunilor de drept internațional umanitar.*

Dreptul internațional contemporan prevede răspunderea penală a persoanelor fizice pentru săvârșirea infracțiunilor internaționale. Această instituție presupune realizarea mai multor principii:

1. Funcția pe care o deține persoana ce se face vinovată de nerespectarea normelor de drept internațional umanitar nu constituie temei de eliberare de răspundere și nu constituie o circumstanță atenuantă în aplicarea pedepsei;
2. Principiul individualizării răspunderii penale internaționale;
3. Faptul că acuzatul acționa în baza ordinului superiorului nu-l eliberează de răspundere penală, dar poate fi privit ca motiv pentru aplicarea unei pedepse mai blânde;
4. Principiul neaplicării termenului de prescripție pentru infracțiunile de război și infracțiunile contra umanității;
5. Judecarea criminalilor de război urmează să fie realizată de tribunale militare internaționale create *ad hoc* sau permanente în care va fi asigurată respectarea tuturor garanțiilor procesuale ale persoanelor fizice etc.

3. *Instituții jurisdicționale internaționale competente să examineze infracțiunile de drept internațional umanitar.*

După o regulă stabilită în dreptul internațional penal, dar și în dreptul internațional umanitar, criminalii de război urmează să fie judecați de către instanțe internaționale special create în acest sens sau având o așa competență. Crearea primei instanțe de acest gen a fost preconizată de Tratatul de pace de la Versailles din 1919, tribunalul fiind investit cu competența de a-l judeca pe fostul împărat al Germaniei, Wilhelm al II-lea de Hohenzolern.

Ideea a fost realizată în totalitate abia după sfârșitul celui de-al doilea Război mondial, când în baza Acordului pentru urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai puterilor europene ale Axei (Acordul de la Londra), ale căror crime sunt fără localizare geografică din august 1945 a fost creat Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg. Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a fost anexat la Acordul de la Londra. O altă instanță internațională creată după cel de-al doilea Război mondial a fost Tribunalul de la Tokyo, cunoscut și sub denumirea de Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient. A fost constituit prin declarația Comandantului Suprem al Forțelor Aliate la 19 ianuarie 1946, în baza Acordului de la Londra din 1945.

Ulterior, au fost create alte două tribunale *ad hoc*:

- Tribunalul penal internațional pentru fosta Iugoslavie, în baza Rezoluției nr. 808 din 22 februarie 1993 a Consiliului de Securitate ONU pentru judecarea persoanelor presupuse a fi responsabile pentru cazuri de încălcare gravă a dreptului umanitar comise pe teritoriul fostei Iugoslavii, începând din ianuarie 1991. La 25 mai 1993 Consiliul de Securitate a adoptat prin Rezoluția nr. 827 Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Iugoslavia.
- Tribunalul penal internațional pentru Rwanda constituit prin Rezoluția nr. 955 din 8 noiembrie 1994 a Consiliului de Securitate a ONU, având competența de a urmări și de a judeca persoanele responsabile de genocid și alte încălcări grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul Rwandei și a cetățenilor rwandezi responsabili de genocid și alte asemenea violări comise în teritoriul statelor vecine, între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994.

În prezent, pentru a înlătura dificultățile provocate de procedura de creare și

activitatea organelor jurisdicționale *ad hoc*, în anul 1998, în cadrul Conferinței diplomatice a plenipotențiarilor Națiunilor Unite a fost creată Curtea Penală Internațională. Statutul Curții Penale Internaționale a fost votat de 120 state, 7 state au votat împotriva și 21 state s-au abținut. Data oficială a înființării Curții Penale Internaționale se consideră ziua de 1 iulie 2002.

Tema seminarului: Răspunderea pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Determinați noțiunea și temeiurile răspunderii statelor pentru violarea normelor de drept internațional umanitar.
2. Determinați formele și tipurile răspunderii internaționale a statelor și persoanelor fizice pentru încălcarea normelor de drept internațional umanitar.
3. Distingeți tipurile de sancțiuni aplicabile statelor și cele aplicabile persoanelor fizice pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar.

Teme pentru referate, comunicate, ese:

- Recenzia lucrării ”Răspunderea în dreptul internațional”, autori Ion M. Anghel, Viorel I. Anghel. Editura LuminaLex, București, 1998.
- Practica tribunalelor internaționale în judecarea criminalilor vinovați de săvârșirea infracțiunilor de drept internațional umanitar.
- Recenzia lucrării ”Curtea penală internațională. Istorie și realitate”, autor D. Diaconu. Editura All Beck, București 1999.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907:

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;

- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval.
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977;
- Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 pentru prohibirea întrebuințării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice;
- Procesul verbal de la Londra din 6 noiembrie 1936 privind regulile războiului submarin;
- Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;
- Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);
- Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare.
- Statutul Curții Penale Internaționale, Roma, 1998.

II. Manuale, monografii, studii, etc.:

1. Anghel I. M., Anghel V. I., Răspunderea în dreptul internațional, Editura Lumina Lex. București, 1998.
2. Anzilotti D., Teoria generale della responsabilita dello stato nel diritto internazionale. Florența, 1902.
3. Crețu V., Drept Internațional Penal, Editura Societății Tempus România, București, 1996.
4. Diaconu D., Curtea penală internațională. Istorie și realitate, Editura All Beck, București, 1999.
5. Ecobescu N., Duculescu V., Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor, Editura Politică, București, 1976.
6. Elian G., Curtea Internațională de Justiție, Editura Științifică, București, 1970.
7. Emerson S., Cum să combatem terorismul?, Wall Street Journal, 24 august 1998.

8. Geamănu G., Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale, Editura Academiei, București, 1977.
9. Marian C. Molea, Răspunderea statelor în dreptul internațional, Scrisul Românesc, Craiova.
10. Vlădescu O., Problema sancțiunilor în dreptul internațional public, București, 1937.
11. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
12. Евгеньев В. В., Качество субъекта международного права, суверенитет и невмешательство согласно международному праву, „Советское государство и право”, №. 2/1955.
13. Гассер Х.-П. Запрет на акты террора в Международном гуманитарном праве. Москва, 1994.
14. Жуйков В. М., Права человека и власть закона: вопросы судебной защиты. Москва, 1995.
15. Нахлик С., Пресечение нарушений Международного гуманитарного права. Москва, 1998.
16. Azud J., The peaceful settlement of disputes and the United Nations, Bratislava, 1970.
17. Ramanet I., Nouvel ordre global în „Le monde diplomatique”, iunie 1999.
18. Voina-Motoc I., Le Conseil de Securite et l'interpretation de la Charte, în “Revue Roumaine des Etudes Juridiques”, nr. 1/1996.
19. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva.
20. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant, Bruxelles, 2002.
21. David E., Tulkens F., Vandermeersch D., Code de droit international humanitaire, Bruylant, Bruxelles, 2002.
22. Pillet V., Le droit de la guerre, Paris, 1892.

TEMA 8. IMPLEMENTAREA NORMELOR DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR

Obiective de referință:

- să determine măsurile cu privire la realizarea normelor de drept internațional umanitar;
- să descrie procedura de elaborare a legilor și actelor normative supuse legii pentru prevenirea și reprimarea încălcărilor normelor de drept internațional umanitar, protecția participanților legali la conflictele armate;
- să elaboreze modalități, mecanisme de răspândire a cunoștințelor de drept internațional umanitar;
- să compare metodele de implementare a normelor de drept internațional umanitar la scară internațională și națională.

Unități de conținut:

1. Noțiunea implementării normelor de drept internațional umanitar.
2. Implementarea dreptului internațional umanitar la scară internațională.
3. Implementarea dreptului internațional umanitar în ordinea juridică internă a statelor.

Sinteză:

1. *Noțiunea implementării normelor de drept internațional umanitar.*

Dreptul internațional umanitar presupune un complex de norme și principii ce reglementează conduita statelor în timpul conflictului armat. Tratatul în materia dreptului internațional umanitar sunt ratificate de majoritatea statelor existente pe glob. Aderarea la tratate reprezintă primul pas practic. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru realizarea în practică a normelor de drept internațional umanitar. Or, cât de perfect nu ar fi un sistem de drept, el nu poate exista fără prezența unui mecanism ce permite de a-i transpune în viață conținutul în modul convenit.

În dreptul internațional pentru desemnarea conceptului ”realizarea normelor de drept internațional” se folosește termenul ”implementare”. Problema implementării normelor de drept internațional umanitar este astăzi o problemă-cheie atât pentru dreptul național, precum și pentru dreptul internațional, prezentându-se ca un proces continuu.

2. *Implementarea dreptului internațional umanitar la scară internațională.*

În normele de drept internațional umanitar sunt prevăzute măsuri suplimentare de drept internațional precum și măsuri organizaționale de asigurare a implementării la nivel internațional, care în totalitatea lor formează mecanismul internațional de implementare a normelor de drept internațional. Aceste măsuri sunt create atât prin eforturile comune ale statelor, precum și sunt folosite individual pentru realizarea completă, multilaterală și la timpul convenit a obligațiilor asumate în baza dreptului internațional umanitar. Numărul de instrumente folosite de state pentru a asigura respectarea dreptului internațional

umanitar este impunător. Scopul principal al măsurilor este de a asigura respectarea dreptului internațional umanitar atât de către state, precum și de persoanele fizice, care îl încalcă. Un instrument important în acest sens este oferit de organizațiile internaționale, în special Organizația Națiunilor Unite. Orice tentative ale unui stat de a asigura respectarea dreptului internațional umanitar ar fi practic imposibile fără sprijinul politic, consultativ, militar și logistic al Organizației Națiunilor Unite.

3. Implementarea dreptului internațional umanitar în ordinea juridică internă a statelor.

Statele trebuie să realizeze o serie de măsuri atât pe timp de pace cât și în timpul conflictelor armate în vederea îndeplinirii obligațiilor asumate în cadrul dreptului internațional umanitar. Acestea presupun:

1. Reprimarea infracțiunilor militare;
2. Protecția emblemei Crucii și Semilunii Roșii;
3. Acordarea garanțiilor fundamentale, precum și celor judiciare persoanelor protejate în timpul conflictului armat;
4. Desemnarea consilierilor juridici în forțele lor regulate;
5. Difuzarea cunoștințelor de drept internațional umanitar;
6. Identificarea și marcarea persoanelor, obiectelor și mijloacelor de transport, ce beneficiază de protecție în condițiile unui conflict armat;
7. Pregătirea personalului în domeniul dreptului internațional umanitar.

Măsurile a) și c) necesită adoptarea măsurilor legislative la nivel național. Este de dorit ca statele, în caz de necesitate, să instituie comitete naționale sau alte organe analogice de implementare a dreptului internațional umanitar. Suplimentar, ele trebuie să facă o declarație de recunoaștere a competenței Comisiei internaționale de stabilire a faptelor, după cum este prevăzut de art. 90 din Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva din 1949. Statelor li se recomandă să adere la toate tratatele de drept internațional umanitar, la care ele încă nu participă.

Tema seminarului: Implementarea normelor de drept internațional umanitar

Sarcini pentru seminar:

1. Determinați măsurile cu privire la realizarea normelor de drept internațional umanitar;
2. Descrieți procedura de elaborare a legilor și actelor normative supuse legii care au drept scop prevenirea și reprimarea încălcărilor normelor de drept internațional umanitar, protecția participanților legali la conflictele armate;
3. Elaborați modalități, mecanisme de răspândire a cunoștințelor de drept internațional umanitar;
4. Comparați metodele de implementare a normelor de drept internațional umanitar la scară internațională și națională.

Teme pentru lucrul individual:

- Reglementarea internațională a emblemelor de protecție.
- Realizarea dreptului internațional umanitar în sistemul de drept al Republicii Moldova. Realități și perspective.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.

Convențiile de la Haga din 1907 :

- Convenția III privitoare la începerea ostilităților;
- Convenția IV privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa la Convenție;
- Convenția V privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru;
- Convenția VI relativă la regimul navelor de comerț inamice la începutul ostilităților;
- Convenția VII referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război;
- Convenția VIII referitoare la punerea minelor submarine automate de contact;
- Convenția IX privind bombardamentul efectuat de către forțele navale în timp de război;
- Convenția XI privitoare la unele restricții în exercitarea dreptului de captură în războiul naval;
- Convenția XIII privitoare la drepturile și îndatoririle puterilor neutre în războiul naval.
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977;
- Convenția de la Haga din 1954 privind protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat;
- Convenția din 10 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) sau a toxinelor și asupra distrugerii lor;
- Convenția din 18 mai 1977 asupra interzicerii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile (ENMOD);

- Convenția din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare.

II. Manuale, monografii, studii, etc.:

1. Geamănu G., Drept internațional public, vol.1, București, 1981.
2. Geamanu G., Drept internațional public. Vol. II. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
3. Cloșca I., Dicționar de drept internațional public, ed. Științifică și enciclopedică, București, 1982.
4. Cloșcă I., Suceavă I., Dreptul Internațional Umanitar al conflictelor armate - documente, Editura Șansa SRL, București, 1993.
5. Калугин В., Механизм имплементации норм международного гуманитарного права на внутригосударственном уровне»; Белорусский Журнал Международного Права и Международных Отношений, 2000, № 1.
6. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
7. Пикте Ж., Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной Международным институтом прав человека. Международный Комитет Красного Креста.
8. Досвальд-Бек Л., Вите С. Международное гуманитарное право и право прав человека. Москва, 2001.
9. Пикте Ж., Развитие и принципы международного гуманитарного права. Международный комитет Красного креста, 1994.
10. Полторак А. И., Савинский Л. И., Вооруженные конфликты и международное право. Москва, 1976.
11. Энтин М. Л., Международные гарантии прав человека опыт совета Европы, 1997.
12. Котляров И. И., Международное гуманитарное право, Юрлитинформ. Москва, 2003.
13. Maresca A., Il diritto dei trattati, Milano, 1971.
14. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva.
15. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant. Bruxelles, 2002.

TEMA 9. COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII CA INSTRUMENT AL ACTIVITĂȚII UMANITARE INTERNAȚIONALE

Obiective de referință:

- să descrie apariția și evoluția istorică a Comitetului Internațional al Crucii Roșii;
- să determine fundamentul juridic a folosirii emblemei Comitetului Internațional al Crucii Roșii precum și mijloacele de contracarare a folosirii ilicite a acesteia;
- să stabilească competența, funcțiile de bază a Comitetului Internațional al Crucii Roșii;
- să evalueze, argumenteze rolul Comitetului Internațional al Crucii Roșii în realizarea protecției umanitare internaționale.

Unități de conținut:

1. Apariția și evoluția activității Comitetului Internațional al Crucii Roșii – nucleu al Mișcării Internaționale a Crucii și Semilunii Roșii.
2. Competența, funcțiile de bază a Comitetului Internațional al Crucii Roșii.
3. Apariția, funcțiile și protecția emblemei Comitetului Internațional al Crucii Roșii.

Sinteză :

1. *Apariția și evoluția activității Comitetului Internațional al Crucii Roșii – nucleu al Mișcării Internaționale a Crucii și Semilunii Roșii.*

Mișcarea Crucii Roșii a fost creată în anul 1863, la Geneva, de către cinci cetățeni elvețieni cu scopul de a susține ideile lui Henri Dunan, expuse în cartea sa „*Amintirile despre Solferino*”, în care a propus crearea în fiecare stat a societăților de voluntari pentru acordarea ajutorului medical pe câmpul de luptă. Prima sarcină a Comitetului de la Geneva s-a limitat la activitatea în folosul militarilor, răniți pe câmpul de muncă. Un an mai târziu, în anul 1864, Comitetul de la Geneva cu același scop a condus lucrările Conferinței diplomatice de la Geneva întrunită de guvernul elvețian, și a asigurat adoptarea primului sistem universal de protecție juridică a victimelor conflictelor armate, Convenția de la Geneva din 22 august 1864.

În anul 1880 Comitetul a început să poarte denumirea Comitetul Internațional al Crucii Roșii. Începând cu acest întâi document juridic, care reglementa relațiile multilaterale internaționale, Comitetului de la Geneva îi sunt acordate împuterniciri din ce în ce mai importante cu referire la noile categorii de victime și îi este extinsă activitatea în sfera de protecție și ajutor.

2. *Competența, funcțiile de bază a Comitetului Internațional al Crucii Roșii.*

Comitetului Internațional al Crucii Roșii are următoarele atribuții:

1. Contribuirea activă la realizarea dispozițiilor convențiilor de la Geneva;
2. Controlul asupra respectării dreptului internațional umanitar și a principiilor Crucii Roșii;
3. Contribuirea la răspândirea dreptului internațional umanitar;

4. Participarea în activitatea internațională umanitară;
  5. Conducerea cu activitatea umanitară la însărcinarea comunității internaționale.
3. *Apariția, funcțiile și protecția emblemei Comitetului Internațional al Crucii Roșii.*

Crucea Roșie și Semiluna Roșie pe fon alb sunt unele din puținele semne ce sunt recunoscute cu ușurință de oameni în toată lumea. Fiind create inițial pentru desemnarea serviciilor sanitare și asigurarea protecției bolnavilor și răniților, ele cu timpul s-au transformat în simboluri a ajutorului umanitar imparțial, acordat tuturor suferinzilor. Totodată, faptul că o anumită persoană, organizație sau companie dorește sau participă la activitatea de acordare a ajutorului umanitar, nu le acordă dreptul de a folosi în timpul activității lor emblema Crucii sau Semilunii Roșii.

Utilizarea acestor embleme este reglementată la moment de Convențiile de la Geneva din 1949, de Protocoalele adiționale din 1977 și de Protocolul III adițional din 2005, precum și de legislația internă a fiecărui stat în parte.

Responsabilitatea pentru permisiunea de folosire a emblemei Crucii sau Semilunii Roșii o deține statul, care trebuie să reglementeze în conformitate cu condițiile impuse de Convenții și Protocoale. Pentru a controla efectiv utilizarea emblemei, statul trebuie să întreprindă următoarele măsuri :

1. Să identifice și să determine emblema, care este recunoscută și protejată;
2. Să creeze un organ de stat care este competent să reglementeze utilizarea emblemei;
3. Să stabilească care organizații sunt în drept să folosească emblema;
4. Să determine scopurile în care este permisă utilizarea emblemei;
5. Să adopte legi interne care ar interzice folosirea nesancționată a emblemei și ar stabili răspunderea pentru astfel de utilizare.

Tema seminarului : Comitetul Internațional al Crucii Roșii ca instrument al activității umanitare internaționale

Sarcini pentru seminar:

1. Descrieți apariția și evoluția istorică a Comitetului Internațional al Crucii Roșii;
2. Determinați fundamentul juridic a folosirii emblemei Comitetului Internațional al Crucii Roșii și mijloacele de contracarare a folosirii ilicite a acesteia;
3. Stabiliți competența, funcțiile de bază a Comitetului Internațional al Crucii Roșii;
4. Evaluați, argumentați rolul Comitetului Internațional al Crucii Roșii în realizarea protecției umanitare.

Teme pentru lucrul individual:

- Rolul organizațiilor internaționale neguvernamentale în cadrul conflictelor armate internaționale și neinternaționale.
- Reglementarea internațională a emblemelor de protecție.

Literatura recomandată:

I. Tratatate internaționale:

Convențiile de la Geneva din 1949:

- Convenția I de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie;
- Convenția II de la Geneva pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare;
- Convenția III de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război;
- Convenția IV de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război.
- Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, din 8 iunie 1977;
- Protocolul Adițional II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, din 8 iunie 1977.

II. Manuale, monografii, studii, etc.:

1. Давид Э., Принципы права вооруженных конфликтов. Курс лекций юридического факультета открытого Брюссельского университета. Перевод с французского. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2000.
2. Мулинен Ф., Право войны. Руководство для вооруженных сил. Издание второе, исправленное. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1993.
3. Пикте Ж., Развитие и принципы Международного Гуманитарного Права. Курс, прочитанный в июле 1982 г. Жаном Пикте в Страсбургском университете в рамках информационной сессии, организованной Международным институтом прав человека.
4. Кальсховен Ф., Ограничение методов и средств ведения войны. Международный Комитет Красного Креста, Москва, 1994.
5. Буасье П., Первые годы красного креста. Москва, 1994.
6. Международное гуманитарное право. Институт проблемы гуманизма и милосердия. Москва, 1993.
7. Милосердие на поле брани: Деятельность МККК во время второй мировой войны. Женева, 1947.
8. Морейон Ж., Международный Комитет красного Креста и защита политических заключенных. Москва, 1994.
9. Морис Ф., Де Куртен Ж., Действия МККК в интересах беженцев и гражданских перемещенных лиц. Москва, 1994.

10. Саммарути К., Красный Крест на пороге XXI столетия // Международная жизнь. - №5, 1996.
11. Шиндлер Д., Международный Комитет Красного Креста и права человека. Москва, 1994.
12. Харофф -Тавель М., Деятельность Международного Комитета Красного Креста в обстановке насилия внутри страны. Москва, 1995.
13. Commentaire des Conventions de Genève du 12 août 1949, I - 1952, II - 1959, III - 1958, IV - 1956, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977, 1986, Comité International de la Croix-Rouge, Genève; Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, I - 1952, II - 1960, III - 1960, IV - 1958, Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987, International Committee of the Red Cross, Geneva.
14. David E., Principes de droit des conflits armés, 3e édition, Bruylant, Bruxelles, 2002.
15. Dunant H., Un souvenir de Solferino, Comité International de la Croix-Rouge, Genève, 1990; A Memory of Solferino, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1986.
16. Pillet V., Le droit de la guerre, Paris, 1892.

STRATEGII DE EVALUARE

Evaluarea cunoștințelor și a capacităților studenților se va efectua în cadrul seminarelor, testărilor sumative și în timpul examenelor de curs.

Modele de teste la disciplina **Drept internațional umanitar** :

Model de test pentru evaluarea intermediară:

Testare la tema

„Răspunderea pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar”

1) Indicați soluția pentru speța propusă:

În luna mai a anului 1993 Consiliul de Securitate a Organizației Națiunilor Unite a instituit Tribunalul penal internațional pentru fosta Iugoslavia. În anul 1994 Tribunalul, în conformitate cu articolul 9 al Statutului său, s-a adresat Germaniei cu cererea de a-l extrăda pe Dușco Tadići, care a luptat de partea serbilor bosniaci și este acuzat de încălcări grave a dreptului internațional în Serbia și Herțegovina.

Acuzatul în timpul examinării cazului a depus plângere în Camera de Apel a Tribunalului, solicitând examinarea contestării sale a jurisdicției Tribunalului. Camera de Apel a examinat cererea.

Argumentele acuzatului se rezumau la următoarele:

1. la elaborarea Cartei ONU nu s-a preconizat crearea de către Consiliul de Securitate a ONU în baza capitolului VII a astfel de organe jurisdicționale. Violări grave a dreptului internațional au avut loc întotdeauna, însă la acel moment n-au fost create careva organe asemănătoare;
2. Tadići afirma, de asemenea, că Tribunalul a fost instituit ilegal, deoarece conform principiului general de drept instanța trebuie instituită în baza legii sau tratatului internațional.

Calificați argumentele expuse de Tadići în baza actelor normative internaționale în vigoare, precum și prin referire la practica altor organe jurisdicționale create ad hoc.

2) Alegeți varianta corectă la întrebarea:

„Care din condițiile indicate mai jos nu este obligatorie pentru recunoașterea partizanului drept combatant?”

- a) a cunoaște și a respecta în acțiunile sale legile și obiceiurile războiului
- b) a purta deschis armă
- c) a putea să aplice arma
- d) a avea un semn distinctiv

e) a avea în frunte o persoană, responsabilă pentru acțiunile supușilor

3) *Determinați reglementarea juridică a conflictelor armate iscate în cadrul luptei popoarelor contra dominației colonialiste*

Modele de teste pentru evaluarea sumativă finală:

a. Model de test cu trei subiecte:

Test nr. 1

Subiectul 1: Noțiunea, izvoarele și subiecții dreptului internațional umanitar

- 1.1. Reproduceți noțiunea dreptului internațional umanitar
- 1.2. Clasificați izvoarele dreptului internațional umanitar
- 1.3. Argumentați calitatea de subiect de drept internațional umanitar a persoanei fizice

Subiectul 2: Drepturile și obligațiile statelor neutre în perioada conflictelor armate.

- 1.1. Definiți noțiunea de neutralitate
- 1.2. Comparați drepturile și obligațiile statelor neutre în războiul terestru și aerian
- 1.3. Proiectați conținutul neutralității în războiul naval

Subiectul 3: Răspunderea pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar.

- 3.1. Determinați tipurile și formele răspunderii în dreptul internațional umanitar
- 3.2. Clasificați infracțiunile internaționale
- 3.3. Dezvoltați competența tribunalelor militare internaționale și a Curții Penale Internaționale în materia dreptului internațional umanitar

b. Model de test cu două subiecte:

Test nr. 1

Subiectul 1: Participanții la conflictele armate

- 1.1. Definiți conceptul de combatant prin prisma reglementărilor de drept internațional umanitar
- 1.2. Analizați situația particulară a spionilor și mercenarilor – participanți la conflictele armate cu caracter internațional

1.3. Prezentăți soluția pentru speța:

Aderând la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, Republica Democrată Vietnam (RDV) precum și alte state (URSS, Iugoslavia etc.) cu referire la articolul 85 din Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război a făcut următoarea rezervă: „RDV nu va acorda acelor prizonieri, care au fost judecați și condamnați pentru infracțiuni grave contra omenirii în conformitate cu principiile stabilite de Tribunalul de la Nürnberg – dreptul de a beneficia de protecția oferită de Convenție.

Această rezervă a fost aprig criticată de Statele Unite ale Americii care au condamnat RDV de încălcarea dreptului internațional declarând că piloților americani luați în prizonierat nu li se acordă regimul de prizonieri de război prevăzut de Convențiile de la Geneva din 1949.

- *Calificați situația din punct de vedere a dreptului internațional umanitar.*
- *Corespunde rezerva făcută de RDG Convențiilor de la Geneva din 1949?*

Subiectul 2: Mijloace și metode de război interzise

- 2.1. Definiți noțiunile de mijloace și metode interzise de purtare a războiului
- 2.2. Clasificați mijloacele interzise de purtare a războiului
- 2.3. Argumentați ilegalitatea utilizării armei nucleare

LUCRUL INDIVIDUAL

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
1.	Proiect de cercetare ”Conflictul armat: drept, politică, diplomație”	1. Elaborarea etapelor cercetării: - stabilirea temei; - determinarea metodelor de cercetare; - elaborarea listei bibliografice și actelor normative la temă; 2. Realizarea proiectului de cercetare: - analiza definiției conflictului armat; - clasificarea conflictelor armate contemporane; - distincția între conceptele: război și conflict armat. 3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă. 4. Documentarea practică a argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape. 5. Formularea concluziilor proprii.	- Actualitatea suportului documentar utilizat; - Diversitatea surselor - Caracterului analitic al proiectului de cercetare; - Integrarea cunoștințelor anterioare; - Convingerea argumentării; - Coerența concluziilor; - Nivelul academic de prezentare.	luna februarie
2.	Proiect de cercetare ”Impactul religiilor mondiale asupra dreptului internațional	1. Elaborarea etapelor cercetării: - stabilirea temei; - determinarea metodelor de cercetare; - elaborarea listei bibliografice și actelor normative la temă; 2. Realizarea proiectului de cercetare: - analiza impactului religiilor la fiecare	- Actualitatea suportului documentar utilizat; - Diversitatea surselor - Caracterului analitic al proiectului de cercetare; - Integrarea cunoștințelor anterioare; - Convingerea argumentării;	luna februarie

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
	umanitar”	<p>etapă de dezvoltare istorică a omenirii;</p> <ul style="list-style-type: none"> - apariția primelor idei umaniste cu referire la purtarea războiului în creștinism și islam; - fundamentalismul islamic și conflictele armate contemporane. <p>3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă.</p> <p>4. Documentarea practică a argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape.</p> <p>5. Formularea concluziilor proprii.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Coerența concluziilor; - Nivelul academic de prezentare. 	
3.	Referat ”Calitatea de participant la conflictele armate contemporane a formațiunilor nestatale”	<p>1. Studiul bibliografic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ. <p>2. Studiul experimental:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza conflictelor armate contemporane (internaționale și neinternaționale) cu scopul depistării cazurilor de participare a formațiunilor nestatale; - analiza jurisprudenței internaționale în materie. <p>3. Formularea concluziilor de viabilitate și aplicabilitate efectivă a Convențiilor de la Geneva din anul 1949.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: <ul style="list-style-type: none"> 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. - Volumul 20-25 pagini. 	luna martie

Nr. d/o.	Produsul preconizat	Strategii de realizare	Criterii de evaluare	Termen de realizare
4.	Portofoliu ”Forțele pacificatoare ale Organizației Națiunilor Unite și dreptul conflictelor armate”	1. Elaborarea conținutului portofoliului: <ul style="list-style-type: none"> - determinarea regulilor cu privire la crearea misiunilor de menținere a păcii sub egida Națiunilor Unite; - determinarea statutului juridic ale contingentelor de menținere a păcii sub egida Organizației Națiunilor Unite; - analiza situației la zi. 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor.	<ul style="list-style-type: none"> - Plenitudinea surselor; - Credibilitatea surselor; - Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate; - Originalitatea prezentării. 	luna martie
5.	Proiect de cercetare ”Dreptul internațional umanitar și interzicerea aplicării forței și amenințării cu forța în relațiile internaționale”	1. Elaborarea etapelor cercetării: <ul style="list-style-type: none"> - stabilirea temei; - determinarea metodelor de cercetare; - elaborarea listei bibliografice și actelor normative la temă; 2. Realizarea proiectului de cercetare: <ul style="list-style-type: none"> - analiza compatibilității prevederilor articolului 2 din Carta ONU și dispozițiilor Convențiilor de la Haga din 1907 cu privire la regula anunțării prealabile a începerii ostilităților de către state; - natura dreptului internațional umanitar contemporan (<i>jus ad belum</i> și <i>jus in bello</i>); 	<ul style="list-style-type: none"> - Actualitatea suportului documentar utilizat; - Diversitatea surselor - Caracterului analitic al proiectului de cercetare; - Integrarea cunoștințelor anterioare; - Convingerea argumentării; - Coerența concluziilor; - Nivelul academic de prezentare. 	Prezentare în cadrul Conferinței științifice anuale a studenților (martie-aprilie)

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
		<ul style="list-style-type: none"> - statutul juridic în dreptul internațional umanitar al Forțelor de menținere a păcii. 3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă. 4. Documentarea practică a argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape. 5. Formularea concluziilor proprii. 		
6.	Portofoliu ”Metode și mijloace de luptă contemporane”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea conținutului portofoliului: <ul style="list-style-type: none"> - definirea noțiunilor de metodă de război și mijloc de război; - arme de distrugere în masă; - legalitatea utilizării armei nucleare în lumina principiilor și normelor de drept internațional umanitar contemporan; - arme neconvenționale; - noi metode și mijloace de luptă. 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor. 	<ul style="list-style-type: none"> - Plenitudinea surselor; - Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate; - Originalitatea prezentării. 	luna martie
7.	Proiect de cercetare ”Terorismul și dreptul internațional	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea etapelor cercetării: <ul style="list-style-type: none"> - stabilirea temei; - determinarea metodelor de cercetare; - elaborarea listei bibliografice și actelor normative la temă; 	<ul style="list-style-type: none"> - Actualitatea suportului documentar utilizat; - Diversitatea surselor - Caracterului analitic al proiectului de cercetare; 	Prezentare în cadrul Conferinței științifice anuale a studenților

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
	umanitar”	<p>2. Realizarea proiectului de cercetare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza conflictelor contemporane asimetrice, în special ”Războiului contra terorismului”; - apariția primelor codificări în materia reprimării terorismului în plan internațional; - statutul teroriștilor sinucigași în dreptul internațional umanitar contemporan; - analiza componenței infracțiunii de terorism. <p>3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă.</p> <p>4. Documentarea practică a argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape.</p> <p>5. Formularea concluziilor proprii.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Integrarea cunoștințelor anterioare; - Convingerea argumentării; - Coerența concluziilor; - Nivelul academic de prezentare. 	(martie-aprilie)
8.	Referat ”Drepturile și obligațiile statelor neutre în perioada conflictelor armate”	<p>1.Studiul bibliografic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ; <p>2.Studiul experimental:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza dreptului convențional și dreptului cutumiar în materia neutralității; - definirea regulilor aplicabile neutralității în războiul naval; - analiza conduitei statelor neutre în războiul terestru. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: <ol style="list-style-type: none"> 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. 	luna aprilie

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
		3. Formularea concluziilor și recomandărilor <i>de lege ferenda</i> în materie.	- Volumul 15-20 pagini.	
9.	Referat ”Reglementarea internațională a emblemelor de protecție”	1.Studiul bibliografic: - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ; 2.Studiul experimental: - analiza principalelor dificultăți în materia uniformizării pozițiilor statelor cu referire la emblema unică; - analiza tentative lor de creare a emblemei unice; - analiza gradului de protecție a emblemei oferit de dreptul internațional și dispozițiile legale ale statelor, inclusiv legislația Republicii Moldova. 3. Formularea concluziilor de viabilitate și aplicabilitate efectivă a Convențiilor de la Geneva din anul 1949.	- Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. - Volumul 10-15 pagini.	luna aprilie
10.	Portofoliu ”Participarea femeilor și copiilor la conflictele armate contemporane. Forme și	1. Elaborarea conținutului portofoliului: - definirea noțiunii copilului în dreptul internațional umanitar; - realitatea exemplificată privind participarea copiilor în conflictele armate; - temeuri, forme de participare a femeilor la conflictele armate contemporane;	- Plenitudinea surselor; - Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate; - Originalitatea prezentării.	luna aprilie

Nr. d/o.	Produsul preconizat	Strategii de realizare	Criterii de evaluare	Termen de realizare
	particularități”	<ul style="list-style-type: none"> - protecția juridică specială a femeilor și copiilor în Dreptul de la Geneva. 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare. 4. Prezentarea rezultatelor. 		
11.	Referat ”Implementarea prevederilor internaționale cu privire la protecția refugiaților în sistemul de drept al Republicii Moldova”	<ul style="list-style-type: none"> 1. Studiul bibliografic: <ul style="list-style-type: none"> - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ; 2. Studiul experimental: <ul style="list-style-type: none"> - analiza rezervelor formulate de Republica Moldova în momentul aderării la Convenția cu privire la statutul refugiatului 1951; - determinarea organelor de stat competente în materia refugiaților; - analiza practicii statelor în materie. 3. Formularea concluziilor și recomandărilor <i>de lege ferenda</i> în materie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: <ul style="list-style-type: none"> 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. - Volumul 15-20 pagini. 	luna mai
12.	Recenzia lucrării ”Manualul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite referitor la proceduri și	<ul style="list-style-type: none"> 1. Lecturarea lucrării. 2. Analiza tematică a fiecărui capitol. 3. Reflecții asupra structurii și gradului de comprehensiune. 4. Elaborarea recenziei. 5. Expunerea propriilor concluzii. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gradul de integrare a cunoștințelor anterioare; - Interconexiunea cu publicațiile recente de profil; - Prezența reflecțiilor și analizei critice în recenzie; - Nivelul academic de redactare; 	luna aprilie

Nr. d/o.	Produsul preconizat	Strategii de realizare	Criterii de evaluare	Termen de realizare
	criterii de determinare a statutului de refugiat în baza Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967” Geneva, 1992		- Caracter analitic; - Volum 5-7 pagini.	
13.	Referat ”Tehnici de utilizare a mediului în scopuri ostile”	1. Studiul bibliografic: - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ; 2. Studiul experimental: - analiza dreptului convențional și dreptului cutumiar în materia protecției mediului ambiant; -definirea tehnicilor de modificare a mediului ambiant în perioada conflictelor armate; - analiza practicii statelor în materie. 3. Formularea concluziilor și recomandărilor <i>de lege ferenda</i> în materie.	- Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. - Volumul 15-20 pagini.	luna aprilie
14.	Recenzia lucrării „Răspunderea în dreptul	1. Lecturarea lucrării. 2. Analiza tematică a fiecărui capitol. 3. Reflecții asupra structurii și gradului de	- Gradul de integrare a cunoștințelor anterioare; - Interconexiunea cu publicațiile	luna mai

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
	internațional”, autori Ion M. Anghel, Viorel I. Anghel. Editura Lumina Lex, București, 1998.	comprehensiune. 4. Elaborarea recenziei. 5. Expunerea propriilor concluzii.	recente de profil; - Prezența reflecțiilor și analizei critice în recenzie; - Nivelul academic de redactare; - Caracter analitic; - Volum 5-7 pagini.	
15.	Recenzia lucrării „Curtea penală internațională. Istorie și realitate”, autor D. Diaconu, Editura All Beck, București, 1999.	1. Lecturarea lucrării. 2. Analiza tematică a fiecărui capitol. 3. Reflecții asupra structurii și gradului de comprehensiune. 4. Elaborarea recenziei. 5. Expunerea propriilor concluzii.	- Gradul de integrare a cunoștințelor anterioare; - Interconexiunea cu publicațiile recente de profil; - Prezența reflecțiilor și analizei critice în recenzie; - Nivelul academic de redactare; - Caracter analitic; - Volum 5-7 pagini.	cu trei săptămâni înainte de examen
16.	Portofoliu ”Practica tribunalelor internaționale în judecarea criminalilor vinovați de săvârșirea infracțiunilor de drept internațional	1. Elaborarea conținutului portofoliului: - definirea noțiunilor de tribunal penal internațional și tribunal militar internațional; - tribunalele instituite după cel de-al doilea Război Mondial; - infracțiuni de război; - Curtea Penală Internațională. 2. Acumularea informației tematice pentru fiecare element din conținutul portofoliului. 3. Elaborarea tezelor pentru prezentare.	- Plenitudinea surselor; - Corespunderea tezelor elaborate cu conținutul materialelor acumulate; - Originalitatea prezentării.	luna mai

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
	umanitar”	4. Prezentarea rezultatelor.		
17.	Referat ”Realizarea dreptului internațional umanitar în sistemul de drept al Republicii Moldova. Realități și perspective.”	1. Studiul bibliografic: - studierea întregului suport bibliografic; - cercetarea materialului normativ. 2. Studiul experimental: - analiza principalelor dificultăți în procesul de implementare a dreptului internațional umanitar; - analiza atribuțiilor în sfera dreptului internațional umanitar ale principalelor organe de stat în Republica Moldova; - analiza compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Dreptului de la Geneva. 3. Formularea concluziilor și recomandărilor <i>de lege ferenda</i> în materie.	- Diversitatea surselor (utilizarea surselor relevante, publicațiilor recente); - Criterii de sistematizare a surselor; - Profunzimea studiilor; - Corespunderea conținutului rigorilor: 1. științifice; 2. lingvistice; 3. etice; 4. de tehnoredactare. - Volumul 15-20 pagini.	cu două săptămâni înainte de examen
18.	Proiect de cercetare ”Rolul organizațiilor internaționale neguvernamentale în cadrul conflictelor armate	3. Elaborarea etapelor cercetării: - stabilirea temei; - determinarea metodelor de cercetare; - elaborarea listei bibliografice și actelor normative la temă; 4. Realizarea proiectului de cercetare: - analiza conflictelor armate contemporane; - analiza principalelor codificări	- Actualitatea suportului documentar utilizat; - Diversitatea surselor - Caracterului analitic al proiectului de cercetare; - Integrarea cunoștințelor anterioare; - Convingerea argumentării; - Coerența concluziilor;	Prezentare în cadrul Conferinței științifice anuale a studenților (martie-aprilie)

<i>Nr. d/o.</i>	<i>Produsul preconizat</i>	<i>Strategii de realizare</i>	<i>Criterii de evaluare</i>	<i>Termen de realizare</i>
	internaționale și neinternaționale”	<p>internaționale în materia protecției victimelor conflictelor armate realizate cu srijinul Comitetului Internațional al Crucii Roșii;</p> <p>- determinarea statutului ”Medicilor fără frontiere” și altor organizații prezente pe câmpul de luptă.</p> <p>3. Degajarea conținutului reflecțiilor pentru fiecare etapă.</p> <p>4. Documentarea practică a argumentelor avansate în cadrul fiecărei etape.</p> <p>5. Formularea concluziilor proprii.</p>	- Nivelul academic de prezentare.	

Notă: Lucrul individual este obligatoriu să fie prezentat la datele-limită.

LISTA ORIENTATIVĂ A SUBIECTELOR PENTRU EVALUAREA FINALĂ:

1. Tratatetele internaționale care stabilesc regulile de purtare a conflictelor armate.
2. Natura juridică a actelor de începere a războiului.
3. Efectele juridice ale începerii ostilităților.
4. Participanții la conflictele armate.
5. Definiția combatantului prin prisma reglementărilor de drept internațional umanitar.
6. Statutul juridic a necombatantilor în cadrul operațiunilor armate.
7. Situația particulară a spionilor și mercenarilor – participanți la conflictele armate cu caracter internațional.
8. Dreptul internațional umanitar. Definiție, funcții.
9. Particularitățile dreptului internațional umanitar în raport cu protecția internațională a drepturilor omului.
10. Etapele de dezvoltare și codificare a dreptului internațional umanitar.
11. Religiile mondiale și dreptul internațional umanitar.
12. Acțiunea normelor de drept internațional umanitar în spațiu.
13. Acțiunea normelor de drept internațional umanitar în timp.
14. Subiecții dreptului internațional umanitar.
15. Izvoarele dreptului internațional umanitar. Definiție, particularități.
16. Rolul cutumei și altor izvoare în reglementarea raporturilor de drept internațional umanitar.
17. Clauza Martens și clauza generală de participare în dreptul internațional umanitar.
18. Principiile dreptului internațional umanitar. Definiție și particularități.
19. Conținutul juridic al principiului limitării beligeranților în alegerea metodelor și mijloacelor de purtare a acțiunilor armate.
20. Conținutul juridic al principiului umanizării conflictelor armate în contextul apariției noilor tipuri de conflicte armate precum și apariția noilor mijloace de război neconvenționale.

21. Categoriile de victime protejate în dreptul internațional umanitar.
22. Protecția generală și specială a victimelor conflictelor armate.
23. Protecția mediului ambiant în dreptul internațional umanitar.
24. Tehnici de modificare a mediului ambiant în scopuri ostile.
25. Protecția valorilor culturale în conflictele armate.
26. Regulile de purtare a războiului terestru, naval.
27. Regulile de purtare a războiului aerian și extraatmosferic.
28. Regulile aplicabile neutralității în război.
29. Contextul apariției și evoluția Comitetului Internațional al Crucii Roșii.
30. Rolul Comitetului Internațional al Crucii Roșii în activitatea de codificare și difuzare a dreptului internațional umanitar.
31. Principiile neutralității și confidențialității Comitetului Internațional al Crucii Roșii.
32. Noțiunile de „metodă de război” și „mijloc de război”.
33. Mijloacele de război interzise: arma chimică (toxică) și arma biologică (bacteriologică).
34. Eforturile comunității internaționale pentru limitarea/interzicerea armei nucleare.
35. Definiția refugiatului în dreptul internațional umanitar.
36. Procedurile de determinare a statutului de refugiat.
37. Cadrul juridic al Republicii Moldova în domeniul refugiaților.
38. Cadrul juridic internațional în domeniul refugiaților.
39. Conținutul clauzelor de includere, excludere și încetare.
40. Răspunderea juridică internațională pentru nerespectarea normelor de drept internațional umanitar.
41. Infracțiunile de război.
42. Practica tribunalelor militare, penale internaționale în urmărirea și judecarea criminalilor de război.
43. Implementarea dreptului internațional umanitar în sistemul de drept al Republicii Moldova.

TEME PENTRU TEZE DE AN ȘI DE LICENȚĂ:

1. Dreptul internațional umanitar și interzicerea aplicării forței în relațiile internaționale.
2. Conflictul armat: drept, politică, diplomatie.
3. Dreptul internațional umanitar și operațiunile armate internaționale pentru menținerea păcii.
4. Comitetul Internațional al Crucii Roșii – instrument al activității umanitare internaționale.
5. Terorismul și dreptul internațional umanitar.
6. Individul - subiect al dreptului internațional umanitar.
7. Metode interzise de purtare a războiului.
8. Mijloace interzise de purtare a războiului.
9. Arma nucleară în lumina principiilor și normelor dreptului internațional umanitar.
10. Drepturile și obligațiile statelor neutre în perioada conflictelor armate.
11. Protecția populației civile în timpul conflictelor armate.
12. Protecția mediului înconjurător în dreptul internațional umanitar.
13. Participanții la conflictele militare.
14. Conflicte armate internaționale.
15. Conflicte armate neinternaționale.
16. Protecția juridică a valorilor culturale în perioada conflictelor armate.
17. Formele realizării normelor de drept internațional umanitar.
18. Rolul tribunalelor penale internaționale în reprimarea încălcărilor de drept internațional umanitar.
19. Curtea Penală Internațională ca mijloc de asigurare a respectării normelor de drept internațional umanitar.
20. Forțele pacificatoare ale ONU și dreptul conflictelor armate.
21. Realizarea normelor dreptului internațional umanitar în legislația Republicii Moldova: realități și perspective.